

UNIVERSITATEA
BABEȘ-BOLYAI

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ
SOCIALĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE SOCIOLOGIE

Adultul emergent: Tranziția de la școală la muncă

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Conducător de doctorat:
Prof. Univ. Dr. Roth Maria**

**Student doctorand:
Raiu Sergiu-Lucian**

2015

Cuprins:

Introducere.....	8
Capitolul 1. Tinerii o problemă socială?	15
1.1.Contextul social al tranziției tinerilor spre maturitate	15
1.2.Tinerii și teoria generațiilor	17
1.3.Tinerii - o categorie socio-demografică importantă	19
1.4.Conceptul de tinerețe, maturitate și integrare în muncă	22
1.5.Caracteristicile perioadei adolescenței și a tinereții	27
Capitolul 2. Incluziunea socială a tinerilor	35
2.1.Tinerii, educația și piața muncii	35
2.2.Participarea la educație a tinerilor și Tinerii NEET sau TPTS	38
2.3.Fenomenul abandonului școlar și consecințele sale	39
2.4.Rolul educației în pregătirea tinerilor pentru viața de adult: rentabilitatea socială a investiției în educație.....	45
2.5. Facultatea - ca etapă parcursă în procesul spre maturizare a tinerilor	49
2.6.Inserția absolvenților pe piața muncii.....	53
2.7. Pregătirea tinerilor pentru integrarea pe piața muncii	56
2.8.Studii despre relația tinerilor cu munca, în România	59
2.8.Perspectivă asupra carierei și șomajul în rândul tinerilor	63
2.9. Legislația privind munca în cazul tinerilor	69
2.10.Voluntariatul, stagiile de practică și antreprenoriatul	70
2.11.Semnificația muncii pentru adulți și tineri.....	73
2.12. Efectele experienței muncii asupra tinerilor	77
2.13. Politici europene și naționale privind inserția tinerilor.....	80
Capitolul 3. Teorii privind tranziția de la adolescență la maturitate.....	99
3.1. Teorii sociologice.....	99
3.1.1. Funcționalismul	99
3.1.2. Perspectiva structuralist-funcționalistă	99
3.1.3.Coleman și capitalul social	103
3.1.4.Teoria menținerii la maxim a inegalității (theory of maximally maintained inequality, MMI)	104
3.1.4.Teoria punctelor turnante ale mobilității (theory of tournament track mobility).....	106
3.1.5.Teoria menținerii efective a inegalității (theory of effectively maintained inequality, EMI)	106
3.2.Teoriile developmentaliste.....	112
3.2.1.Teoria dezvoltării psihosociale (a identității)	113
3.2.2. Teoria dezvoltării egou-ului a lui Jane Loevinger	114
3.2.3. Cadrul ciclului de viață al familiei.....	115
3.2.4. Teoria distresului psihologic a lui Leonard Pearlin	115
3.2.5. Teoria „Anotimpurilor vieții” (Levinson D. J.).....	116
3.2.6.Teoria dezvoltării morale	117
3.2.7.Teoria dimensiunilor dezvoltării a psihologului american Klaus Riegel	118
3.2.8.Teoria rezilienței	118
3.2.9.Teoria alegerii raționale (Rational Choice Theory)	121
3.3. Teorii integrative	123
3.3.1.Teorii interacționist-ecologică-developmentaliste.....	123
3.3.2.Teoria sistemelor ecologice	123

3.3.3. Abordarea cursului vieții	126
3.4. Alte teorii utilizate pe parcursul lucrării	130
3.4.1. Teorii privind tranziția de la școală la viața activă	130
3.4.2. Teoria carierei (careership).....	131
Capitolul 4. Cercetări privind tranziția de la adolescență la stadiul de adult tânăr	136
4.1. Metodologia cercetării	136
4.2. Obiective, întrebările de cercetare și ipoteze.....	138
4.3. Condițiile realizării cercetării și aspecte deontologice.....	142
4.4. CERCETARE I. Criteriile maturității în opinia liceenilor	145
4.4.1. Obiective	145
4.4.2. Metoda, instrumentul și lotul cercetării.....	148
4.4.3. Analiza criteriilor maturității în opinia liceenilor. Rezultatele obținute în urma cercetării I	148
4.4.4. Concluziile cercetării I	152
4.5. CERCETARE II – Criteriile maturității în opinia studenților	154
4.5.1. Obiective	154
4.5.2. Metoda, instrumentul și lotul cercetării.....	157
4.5.3. Analiza criteriilor maturității în opinia studenților. Rezultatele obținute în urma CERCETĂRII II.....	158
4.5.4. Concluziile CERCETĂRII II.....	163
4.6. CERCETARE III – Criteriile maturității, studii comparative	164
4.6.1. Obiective	164
4.6.2. Metoda, instrumentul și loturile studiilor	180
4.6.3. Rezultatele obținute în urma cercetării pilot III.....	182
4.6.4. Concluziile CERCETĂRII III	187
4.7. CERCETAREA IV – O perspectivă longitudinală asupra succesului tranziției spre maturitate a tinerilor români.....	192
4.7.2. Metoda, instrumentul și eșantionul celor două valuri ale studiului	197
4.7.3. Obiective	203
4.7.4. Rezultatele obținute în urma cercetării IV.....	219
4.7.5. Concluzii	238
Concluzii și recomandări.....	242
Anexe.....	260

Lista Tabelelor

Tabel 1.1. Definiții ale conceptului de „tânăr”	31
Tabel 2.1. Efectivele de elevi cuprinse în sistemul de învățământ preuniversitar	42
Tabel 2.2. Rata de participare la examenul de bacalaureat a absolvenților de liceu	44
Tabel 4.2. Aprobarea criteriilor privind trecerea spre maturitate la liceeni și studenți (cifrele exprimate în %, iar cele dintre paranteze rangul criteriului ales).....	183
Tabel 4.3. Corelațiile dintre subscalele privind criteriile maturității	185
Tabel 4.4. Analiza semnificației diferențelor de grup în eșantionul total.....	185
Tabel 4.5. Analiza semnificației diferențelor după gen în eșantionul total	186
Tabel 4.6. Media și abaterea standard a aprobării criteriilor privind trecerea spre maturitate, pe subscale în funcție de gen și grup	186
Tabel 4.7. Dimensiuni și indicatori ai succesului în evoluția adulților emergenți	195
Tabel 4.8. Absolvirea liceului în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	207
Tabel 4.9. Promovarea BAC-ului în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	207
Tabel 4.10. Continuarea studiilor în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	208
Tabel 4.11. Rezultate școlare în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	208
Tabel 4.12. Dorința de continuare a studiilor în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	209
Tabel 4.13. Stima de sine	209
Tabel 4.14. Anxietate	210
Tabel 4.15. Depresia	211
Tabel 4.16. Starea de sănătate în funcție de gen, rezidență, deprivare materială.....	212
Tabel 4.17. Experiența în muncă în funcție de gen, mediul liceului, deprivare materială și profil liceu.....	212
Tabel 4.18. Experiența în muncă în funcție de reușita la BAC	213
Tabel 4.19. Promovarea BAC-ului în funcție de gen, rezidență, deprivare materială, profil liceu.....	213
Tabel 4.20. Tinerii deprivați material în funcție de gen, rezidență, reușită BAC și conținutul studiilor	216
Tabel 4.21. Frecvența evenimentelor petrecute în viața tânărului în ultimele 12 luni	219
Tabel 4.22. Media și abaterea standard pentru variabilele din modelele de regresie.....	219
Tabel 4.23. Caracteristici socio-demografice ale eșantioanelor în cele două valuri ale studiului ..	220
Tabel 4.24. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru succes educațional.....	232
Tabel 4.25. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru bunăstare psihologică	233
Tabel 4.26. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru evitarea angajării în comportamente de risc.....	234
Tabel 4.27. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru percepția stării de sănătate.....	234
Tabel 4.28. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru angajarea în muncă	235
Tabel 4.29. Șanse relative a debutului în muncă al tinerilor (0- nu are experiență în muncă, 1 – are experiență în muncă)	236

Lista Casetelor

Caseta 1. Știi că ești un adult atunci când.....	149
Caseta 2. Te oprești să fii un copil atunci când.....	150
Caseta 3. Părinții tăi te tratează ca pe un adult atunci când... ..	150
Caseta 4. Societatea te tratează ca pe un adult atunci când... ..	151
Caseta 5 . Care sunt lucrurile bune despre maturizare?	152
Caseta 6. Care sunt lucrurile rele despre maturizare?	152
Caseta 7. Ești matur atunci când.....	161
Caseta 8. Maturitatea înseamnă... ..	162

Lista Figurilor

Figura 2.1. Unități de învățământ superior în România din 1990 până în 2013	51
Figura 2.2. Numărul de studenți și absolvenți în România din 1990 până în 2013	52
Figura 3.1. Perioadele dezvoltării umane după Levinson (1986: 8)	117

Figura 3.2. Patru elemente cheie ale paradigmei cursului vieții (după Giele și Elder, 1998).....	129
Figura 4.1. Tabloul cercetărilor prezentate în această lucrare	138
Figura 4.2. Modelul factorilor generatori ai tranziției de la școală la muncă și influența asupra altor tranziții	142
Figura 4.3. Comparatie între țări privind procentul persoanelor care NU se consideră adulte.....	157
Figura 4.4. Răspunsurile la întrebarea „Simți că ești adult?”	158
Figura 4.5. Comparatie între țări privind procentul persoanelor care NU se consideră adulte.....	165
Figura 4.6. Schema empirică a influenței factorilor de control asupra tranzițiilor de succes spre maturitate.....	241
Anexă 1. Chestionar primul val al studiului Rezultatele adolescenței. O perspectivă longitudinală,, 2012.	267
Anexă 2. Chestionar al-II-lea val al studiului „Rezultatele adolescenței. O perspectivă longitudinală” 2014-2015.....	280
Anexa 3. Grafice ale întrebărilor din secțiunea D. Piața forței de muncă, din chestionarul celui de-al II-lea val al studiului	260

MULȚUMIRI

Scrierea și definitivarea tezei, publicațiile realizate și participările la conferințe au fost posibile datorită implicării mele ca asistent de cercetare în cadrul Proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-0543 „*Rezultatele adolescenței. O viziune longitudinală privind influențele contextului social asupra tranzițiilor de succes către viața adultă*” (<http://www.viitoradult.ro/>), finanțat de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (CNCS-UEFISCDI) (<http://uefiscdi.gov.ro>) precum și cu sprijinul financiar oferit în cadrul Bursei Ministerului Educației și Cercetării Științifice (M.E.C.Ș) din România (a cărui bursier am fost 2 ani) și a

Bursei Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/132400, cu titlul “*Tineri cercetători de succes – dezvoltare profesională în context interdisciplinar și internațional*” (al cărui bursier am fost de asemenea pe parcursul altor 2 ani).

CUVINTE CHEIE

tânăr, status de vârstă neclar, perioada emergentă, excluziune socială, evenimente de viață negative, tranziție de succes, studiu longitudinal.

Introducere

Lucrarea de față tratează tema maturității emergente a tinerilor din România precum și debutul primei experiențe în muncă. Teza se bazează pe parcurgerea literaturii de specialitate privind principalele perspective teoretice psihosociologice care explică dezvoltarea umană. Ne interesează modul în care cercetătorii înțeleg să împartă cursul vieții în etape, care sunt factorii unei tranziții de succes la maturitate și implicit de la școală la viața independentă. În această lucrare analizăm situația socială și problemele pe care le întâmpină tinerii din România privind tranziția de la adolescență la viața adultă și de la educație la muncă. Studiile empirice calitative din lucrare au fost realizate pe liceeni și studenți în 2012-2013, iar datele studiului panel de tip longitudinal se referă la cohorta de tineri născuți în 1994-1995, fiind generația de absolvenți de clasa a XII-a sau a XIII-a în 2012. Cele patru studii empirice din lucrare sunt realizate datorită participării mele ca asistent de cercetare încă de la începutul stagiului doctoral din 2012 într-un amplu proiect de cercetare „*Rezultatele adolescenței. O viziune longitudinală*”¹. Teoria Generațiilor postulată de Mannheim (1927) sugerează că oamenii se dezvoltă prin experiențele trăite personal într-un context social diferit de al altor generații. Mannheim afirmă că persoanele care fac parte din aceeași generație (au același an al nașterii, trăiesc într-un spațiu social și temporal comun) motivați de necesitățile biologice și influențați de contextul social își formează o conștiință a generației. Valorile formate colectiv de un grup generațional vor continua să influențeze comportamentul persoanelor de-a lungul întregii lor vieți. Teoria generațiilor ne ajută la explicarea modului cum o generație apare și este definită de generațiile anterioare dar și de contextul istoric. Generațiile se schimbă rapid ca răspuns la evenimente majore, iar tinerii se adaptează sistemelor de valori din realitățile pe care le trăiesc. *Cum sunt tinerii de astăzi? Putem identifica, prin comparații cu datele altor studii actuale, un specific al tinerilor români?*

Pentru a răspunde întrebărilor de cercetare în lucrare sunt descrise patru studii empirice structurate conform setului de întrebări generale:

¹ Este vorba despre Proiectul PN-II-ID-PCE-2011-3-0543 finanțat de Consiliul Național al Cercetării Științifice și implementat de o echipă mixtă de cadre didactice și cercetători ai Departamentului de Asistență Socială a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. Baza de date pentru CERCETAREA IV a acestei lucrări este utilizată cu acordul coordonatorului științific al proiectului de cercetare (și totodată al acestei lucrări de doctorat) Prof. Univ. Dr. Maria Roth și al managerului de proiect Lect. Univ. Dr. Teodor-Paul Hărăguș. Mai multe informații despre proiect pe <http://www.viitoradult.ro/> și <https://www.facebook.com/sergiu.viitoradult>.

- *Cum definesc maturitatea tinerii (liceeni) care se îndreaptă spre această etapă a vieții?*
- *Dar tinerii (studenți), cum privesc maturitatea?*
- *Putem vorbi despre fenomenul „maturității emergente” în România? Există similitudini/diferențe în criteriile prin care definesc maturitatea liceenii și studenții români pe de-o parte, iar pe de altă parte tinerii din alte țări și culturi?*
- *Cum influențează excluziunea socială și trăirea unor evenimente negative în familie tranziția de succes spre maturitate? și care sunt factorii care determină prima experiență în muncă a tinerilor și cum arată aceasta?*

Denumire	Tip cercetare	Metodă (instrumentar)	Lot/ Eșantion
Cercetare I	Calitativ	chestionar cu întrebări deschise	Total: 80 liceeni de clasa a XII-a (F:50, B:30)
Cercetare II	Calitativ	chestionar cu întrebări deschise	Total: 100 studenți (F:80, B:20)
Cercetare pilot III	cantitativ	chestionar online	897 liceeni clasa a XII-a și 343 studenți an I
	cantitativ	chestionar online	Total 1240 tineri
Cercetare panel	Cantitativ	chestionar online și/sau chestionar „pen and paper” la interval de 2 ani	Total: 3509 liceeni, valul I (2012) eșantion reprezentativ Total: 1509 în valul II (2014) respondenți din valul I

Tabel 4. 1. Tabloul cercetărilor prezentate în această lucrare

Comunitatea științifică a început să-i privească pe adolescenți ca reprezentând o problemă socială în momentul în care au sesizat tendința acestora de a atinge criteriile care definesc maturitatea mult mai târziu ca cei din generațiile anterioare. Tranziția la vârsta adultă este poate cea mai complexă etapă a cursului vieții. Este o perioadă densă (Rindfuss, 1991) în care tinerii trec prin evenimente de viață importante precum înscrierea la facultate (la cursuri de zi sau cu frecvență redusă), obținerea unui loc de muncă (cu normă întreagă sau redusă), tranziția către independența față de familia de origine, debutul vieții sexuale, căsătoria și nașterea copiilor. Atingerea acestor obiective ia mai mult timp și urmează trasee mai variate decât în trecut (Papalia et al. 2010). Ordinea și momentul producerii acestor tranziții variază, nu mai au un caracter standard, au devenit chiar reversibile, fiind influențate de condițiile economice, politice și culturale specifice societăților în care se dezvoltă tinerii. Față de acum două-trei decenii, perioada de tranziție spre maturitate a devenit mai lungă (extinsă), complexă, riscantă, individualizată, polarizată și se atinge mai greu un echilibru în viață. Tinerii termină școala, se angajează în muncă, devin independenți, se căsătoresc și devin părinți mult mai târziu decât vârsta la care obișnuiau generațiile precedente. Putem vorbi alături de existența unei adolescențe întârziate și de o maturitate târzie (Kehily, 2007).

Deși procesul de maturizare începe tot mai devreme, maturitatea se atinge tot mai târziu. Tinerii de astăzi trăiesc o adolescență prelungită și asta se întâmplă peste tot în lume. Tinerii *nu pot* sau *nu vor* să-și asume responsabilități specifice unei persoane adulte. Și totuși cei între 18-30 de ani care doresc sau sunt nevoiți să trăiască experiența muncii încă din perioada liceului sau imediat după finalizarea studiilor medii își schimbă job-ul tot mai des deoarece sunt mult mai instabili în privința locurilor de muncă în această perioadă decât la oricare altă vârstă. Unii tineri odată mutați din casa părintească revin și pendulează între dependență și independență datorită schimbării job-urilor mai des sau a situației de viață prin care trec, căsătorindu-se și devenind părinți mai târziu decât au făcut-o spre exemplu părinții lor. În multe culturi ale lumii de câteva decenii se observă un fenomen al schimbării „orarului de maturizare”, atingându-se mult mai târziu criteriile tradiționale ale maturizării: finalizarea studiilor, independența financiară, plecarea din căminul părintesc, căsătoria și asumarea statutului de părinte. Și aceasta poate pentru că așa cum afirmă Arnett (2001) astăzi tot mai mulți tineri până la vârsta de 30 de ani experimentează un „sens al posibilităților”, adică explorează propria identitate mai profund decât o făceau în perioada adolescenței lor. Fenomenul „adolescenței prelungite” are efecte asupra serviciilor sociale oferite de guvernele statelor așa cum s-a întâmplat și în cazul adolescenței², atunci când s-a constatat că este o etapă distinctă din viața tot mai multor persoane din diverse culturi și societăți. Instituțiile de învățământ, medicale, dar și legile au fost schimbate astfel încât nevoile tinerilor între 12 și 18 ani să fie protejate. Dacă Arnett (2001) consideră că maturitatea prelungită este un stadiu de viață distinct, alții precum Côté și Byner (2008) consideră că maturitatea emergentă este doar un fenomen social care apare în anumite condiții economice.

Pentru tineri posibilitățile de explorare a identității și de experimentare a unor trăiri sunt mai accesibile astăzi ca oricând, existând o destandardizare, o dezinstituționalizare, o individualizare a cursului vieții, iar tinerii au posibilitatea de a-și crea biografia (Buchmann 1989) și a nu mai urma un tipar al evenimentelor cursului vieții. Tinerii din țările industrializate moderne variază în funcție de vârstă la care preiau unele responsabilități specifice adulților (de exemplu, momentul în care aleg să se căsătorească, să devină părinți sau să se angajeze cu normă întreagă), prin felul în care își privesc viitorul (cu optimism sau îngrijorare), prin modul lor de viață (trăind cu părinții, colegi de cameră, parteneri

² încă de la publicarea celebrului studiu a lui Mead (1928) *Coming of Age in Samoa*, oamenii de știință din diferite discipline nu au fost de acord că adolescența, ca o etapă a vieții sau ca o etapă de dezvoltare, este programată biologic.

romantici sau singuri), prin preocupările educaționale și profesionale precum și prin comportamentul lor (se pot angaja în comportamente de risc specifice vârstei cum ar consumul de droguri, alcool sau comportamente sexuale neprotejate). Influențați de mediul social în care se dezvoltă, pentru unii tineri tranziția poate fi fără dificultăți, în timp ce altora le poate provoca „crize” ale vârstei. Crizele sunt cauzate de viitorul imprevizibil, de conflictul între așteptări și realitate, de lipsa de experiență sau a planurilor clare precum și a sprijinului din partea semenilor și a guvernelor prin politicile sociale pentru tineret evaluate adeseori ca insuficiente și/sau lipsite de finalitate (Robbins și Wilner, 2001).

Tinerii nu mai asociază statutul de adult cu niciunul dintre cele cinci evenimente ale rolurilor tradiționale. Deși căsătoria, locuirea separat de părinți, faptul de a deveni ei înșiși părinți, sunt văzute de cei mai mulți dintre tineri ca realizări ce trebuie urmate, însă pentru majoritatea *tinerilor de astăzi aceste angajamente pot fi evitate, cel puțin până la o anumită vârstă*. Atingerea cu succes a acestor evenimente se realizează în societățile actuale cu dificultate, ceea ce determină ca *tinerii să dobândească statutul de autonomie și independență din ce în ce mai târziu în viață*. Astăzi oamenii își construiesc propriul curs al vieții, prin alegerile pe care le fac și prin acțiunile lor, în funcție de oportunitățile și constrângerile istorice și de circumstanțele sociale. Experiența tranziției depinde atât de luarea propriilor decizii, de abilități și motivație cât și de resursele economice, oportunitățile și constrângerile contextului familial, socio-istoric și macroeconomic (Schoon și Silbereisen, 2009). Acestea sunt motivele pentru care am ales să ne plecăm atenția asupra categoriei de tineri 18-25 de ani și mai cu seamă a tinerilor din România, pentru a vedea dacă tendințele descrise mai sus sunt valabile și în cazul lor.

Lucrarea este structurată pe cinci capitole abordând subiectul tranziției la maturitate, cu referire la dificultățile tranziției, teoriile care explică tranziția, cercetările empirice pe care le-am realizat pentru a evidenția tranziția în cazul tinerilor români. Lucrarea se încheie cu principalele concluzii, limite ale acestui studiu precum și recomandările pentru direcțiile viitoare de cercetare. Ultimele două părți ale lucrării cuprind *sursele bibliografice* care au dus la conturarea ideilor exprimate în această lucrare precum și *anexele* care oferă detalii și argumente prin cifre a celor exprimate în partea teoretică și practică a acestei teze.

Capitolul 1. Tinerii o problemă socială?

În acest prim capitol expunem de ce tinerii sunt o categorie socio-demografică importantă ce merită astăzi tot mai mult atenția cercetătorilor și a factorilor decidenți. Definim conceptul de tinerețe, maturitate și integrare în muncă (principalele fenomene analizate în lucrare). Descriem caracteristicile distinctive ale perioadei adolescenței emergente și influența contextului social asupra tranziției tinerilor spre maturitate din diverse societăți și din România. Astfel prin prezentarea specificului perioadei de tranziție de la adolescență la maturitate tot mai diferită și dificil de traversat și a modului în care tinerii o înțeleg și ajung să adopte viziuni, opțiuni și comportamente diferite față de generațiile precedente, opțiunea noastră este aceea de a-i defini pe tineri ca reprezentând o problemă socială. În primul subcapitol „Contextul social al tranziției tinerilor spre maturitate” începem prin a prezenta caracterul distinctiv al perioadei de tranziție de la adolescență spre maturitate observat în ultimele decenii în tot mai multe societăți și modul în care dezvoltarea tehnologică a determinat schimbarea de viziune și opțiuni în rândul tinerilor care parcurg această etapă a vieții. Prezentăm succint teoria generațiilor a lui Mannheim și trăsăturile comune observate la tinerii americani care par a se regăsi tot mai des și în trăsăturile tinerilor români. Definim conceptul de tinerețe și maturitate așa cum este definit de către diferite organizații regionale și instituții internaționale prin intermediul instrumentelor și al documentelor legislative, dar prezentăm și câteva concepte privind integrarea în muncă. Sensul noțiunii de „tânăr” variază în diferitele societăți din întreaga lume. Organizația Națiunilor Unite, definește „tânărul” ca fiind persoanele între 15 și 24 de ani, Carta Tinerilor Africani îi definește pe tineri ca fiind persoanele între 15-35 de ani, iar conform legislației naționale din România tinerii sunt cetățenii activi între 14-35 de ani (Legea Tinerilor 350/21/7/2006, Art. 2, Alin. (2) lit. a).

Schimbările demografice din ultimii 25 de ani, acestea afectând tinerii din punctul de vedere al constituirii familiei, rămânerii în educație sau în privința accesării locurilor de muncă. Aproape unul din cinci tineri din grupa de vârstă 18-24 de ani nu termină învățământul obligatoriu (17%) și peste jumătate dintre elevii nu reușesc să termine clasa a XII-a și să treacă examenul de bacalaureat (UNICEF, 2014). Vârsta medie la prima căsătorie a crescut progresiv în România ultimului sfert de secol, de la 25 de ani cât era în 1990 ajungând în anul 2013 la 29,9 ani, iar vârsta medie a mamei la naștere a crescut și ea progresiv de la 22,3 ani, cât era în 1990 ajungând la 26,5 ani în 2013 (INS, 2015). Jumătate din bărbații care au părăsit casa părintească în perioada socialistă erau sub 24 de ani, astăzi

procentul fiind atins doar la vârsta de 26 de ani (Mureșan, 2012). În cazul tinerilor inactivi sau șomeri care nu dețin mijloacele pentru a locui independent există probabilitatea mai mare să continue să locuiască cu familiile lor, amânând întemeierea unei familii proprii (CE, 2012, SWD 409 final). În 2014 rata șomajului în rândul tinerilor (15-24 ani) la nivelul UE-28 era de 21,9%. La nivelul UE, 15 țări se confruntă cu rate ale șomajului care depășesc media UE printre care și România (24%), situația îngrijorătoare fiind în țări precum Spania și Grecia, unde peste 50% dintre tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-24 de ani sunt fără un loc de muncă (53,2% respectiv 52,4%) ([Eurostat, 2015](#)).

În subcapitolul „*Tinerii - o categorie socio-demografică importantă*” menționăm că studiile despre cultura și subcultura tinerilor au început în Școala de la Chicago, explorând în special actele de delicvență ale tinerilor, privite ca un set de comportamente colective (*collective set of behaviours*) organizate în și prin valorile subculturale de clasă (*subcultural class values*) (Barker, 2008). În continuarea următorului subcapitol „*Conceptul de tinerețe, maturitate și integrare în muncă*” definim aceste concepte. Sensul noțiunii de „tânăr” variază în diferitele societăți din întreaga lume. Tinerețea este cel mai bine înțeleasă ca o perioadă de tranziție de la dependența din copilărie la independența specifică perioadei adulte.

Așadar perioada de trecere de la adolescență la stadiul de tânăr este o perioadă ce presupune schimbări majore în viața oricărei persoane. În traversarea acestei perioade schimbările pot genera dificultăți, iar depășirea lor este o sarcină ce presupune un efort atât din partea tinerilor, dar ar putea fi și o sarcină de găsire a unei rezolvări din partea întregii societăți. Am arătat că în ciuda acestor schimbări și dificultăți tinerii de astăzi trăiesc într-o lume a posibilităților neîngrădite, putându-și trăi și direcționa viața așa cum consideră și tocmai poate pentru că nu știu ce să facă cu această libertate mulți ajung neîmpliniți la maturitate.

În subcapitolul „*Caracteristicile perioadei adolescenței și a tinereții*” arătăm că adolescența este perioada de vârstă cuprinsă între 14-18 ani. Este percepută ca o fază critică fiindcă oamenii în acest stadiu caută să se raporteze permanent la ceilalți ca o persoană autonomă, cu conștiința propriei identități, dar nu li se recunosc această poziție de către familie sau cei din jurul lor, datorită cărora apar și probleme specifice vârstei precum tensiunea dintre tânăr și societate, câștigarea independenței față de părinți; alegerea carierei și a stilului de viață. *Tinerețea* este perioada cuprinsă între 19-25 de ani, o perioadă de tranziție de la dependența din copilărie la independența specifică perioadei adulte.

Încheiem capitolul cu menționarea faptului că fiecare tânăr e dator să înțeleagă că în societate e nevoit să joace roluri sociale, are obligații și responsabilități pe care mai devreme sau mai târziu vor ajunge să și le asume.

Capitolul 2. Incluziunea socială a tinerilor

Capitolul trece în revistă problemele tinerilor așa cum apar ele menționate în statisticile oficiale, dar și în documentele programatice și rapoartele globale, europene și naționale. Date statistice (naționale și europene) arată dificultățile cu care se confruntă tinerii precum participarea scăzută la educație și abandonul școlar, cei aflați în afara oricărei forme de educație, formare sau ocupare, al dificultăților în pregătirea și inserția tinerilor pe piața muncii, al șomajului cronicizat, al insuficientelor programe care ar facilita accesul tinerilor la un loc de muncă (programe de voluntariat, stagii de practică, internship-uri ș.a.). Aceste fenomene sunt trăite de o categorie parcă tot mai numeroasă de tineri care datorită diverselor cauze (opțiuni personale, situație socio-economică familială precară, context social dificil în care se dezvoltă tânărul, ș.a.) aceștia nu reușesc o tranziție de succes spre maturitate. Situația dificilă este reflectată și în documentele oficiale ale instituțiilor Uniunii Europene, care deși în ultimii ani au adoptat o serie de măsuri, programe și proiecte pentru incluziunea socială a tinerilor, eficiența acestora încă nu a fost dovedită suficient.

În prima parte a capitolului „*Tinerii, educația și piața muncii*” prezentăm rolul educației în pregătirea tinerilor pentru viața de adult și scoatem în evidență situația participării tinerilor la educație făcând referire la amplitudinea fenomenului de abandon școlar ca problemă socială fundamentală în rândul tinerilor. Tot în prima parte aducem în discuție procesul de masificare a studiilor superioare fiind un traseu spre maturitate tot mai des întâlnit în rândul multor tineri. Prezentăm relația tinerilor cu munca făcând referire la perspectivele asupra carierei, la inserția pe piața muncii, dar și la problema șomajului în rândul tinerilor. Ce spune legislația privind munca în cazul tinerilor? Cât de importante sunt voluntariatul, stagiile de practică și antreprenoriatul pentru tineri? Ce semnificație are munca pentru tineri și care sunt efectele experienței muncii asupra lor? sunt întrebările la care dăm un răspuns în această parte a tezei. În a doua parte a capitolului facem referire la principalele documente (strategii, recomandări, rapoarte) de la nivelul Uniunii Europene și a celor adoptate la nivel național (în ordine cronologică), a programelor europene privind situația incluziunii tinerilor în educație și pe piața muncii și reperele strategice viitoare, situația incluziunii în România și Europa.

În subcapitolul „*Participarea la educație a tinerilor și Tinerii NEET sau TPTS*” începem prin a arăta dificultățile pe care tinerii le întâmpină în tranziția lor spre maturitate printre acestea numărându-se și dificultățile cu care se confruntă ei în parcurgerea sistemului educațional. Facem referire la tinerii care din diverse motive ajung să nu mai finalizeze ciclurile sistemului de învățământ, prezentăm situația tinerilor care părăsesc sistemul educațional, chiar dacă datele statistice despre acești tineri lipsesc pentru că acești tineri sunt greu de identificat. Prezentăm modul în care autoritățile europene îi definesc pe tinerii care abandonează educația, posibile cauze ale abandonului școlar, dar și beneficiile pentru cei care reușesc să acumuleze cât mai mulți ani de școală.

În subcapitolul „*Fenomenul abandonului școlar și consecințele sale*” definim termenii de *Early School Leavers* și *tinerii NEET*. Diferența dintre cei doi termeni este aceea că dacă primul termen se referă la o categorie mai restrânsă a tinerilor (18-24 ani), tinerii NEET cuprind tinerii dintr-o categorie de vârstă mai largă (15-29 ani). Termenul de „*Early School Leavers*” sau *Tinerii care Părăsesc Timpuriu Școala (TPTS)* se referă la rata de părăsire timpurie a sistemului de educație a tinerilor între 18-24 de ani, cei care au finalizat cel mult învățământul gimnazial și care nu se află în prezent în nici o formă de educație sau formare profesională, dar care sunt la granița dintre responsabilitățile a două sisteme, cel de formare inițială și cel de formare continuă (ISE, 2009). Conform UE, NEET (Not in Employment, Education or Training) este termenul ce definește tinerii aflați în afara unei forme de educație, formare sau ocupare. Din punct de vedere statistic, rata NEET reprezintă procentul populației dintr-o anumită grupă de vârstă (de regulă, 15-29 ani), bărbați sau femei, neîncadrați profesional și care nu urmează vreun program de educație sau formare (Costache et al., 2014). În următoarele subcapitole prezentăm *rolul educației în pregătirea tinerilor pentru viața de adult: rentabilitatea socială a investiției în educație*, în următorul despre *Facultatea - ca etapă parcursă în procesul spre maturizare a tinerilor*, iar în următorul despre *Inserția absolvenților pe piața muncii*.

În subcapitolul „*Pregătirea tinerilor pentru integrarea pe piața muncii*” menționăm că angajatorii și companiile de astăzi caută tineri orientați spre servicii cu competențe și abilități clar definite care înțeleg cerințele și așteptările angajatorului, tineri care au conduite etice profesionale, o dorință mare de a lucra, au ambiție de a învăța, sunt punctuali și cinstiți și au comportamente adecvate. Factorii precum oportunitățile, relațiile, nivelul socio-economic al părinților contribuie cel mai puțin la dezvoltarea carierei, importante fiind calitățile și aptitudinile proprii. Educația și experiența pe piața forței de

muncă devin cele mai importante tipuri de capital uman. Nivelul de studii și locul de muncă devin parte a capitalului uman, care ar putea crește odată cu creșterea experienței pe piața forței de muncă și cu vârsta. O ipoteză este că cei cărora le lipsesc capitalul uman cum ar fi tinerii cu un nivel scăzut al studiilor și/sau lipsiți de experiență simt impactul globalizării mai intens în societățile moderne; aceștia având parte de o situație a angajării precară, flexibilă și incertă (de exemplu, contract pe perioadă determinată, locuri de muncă cu jumătate de normă, sau ore neregulate de muncă). În schimb, cei cu studii superioare, sau „lucrătorii cu cunoștințe” au experiențe mai favorabile. Globalizarea accentuează sau chiar determină inegalitatea oferind oportunități mai bune pentru tinerii mai bine educați și constrânge șansele tinerilor mai puțin educați (Schoon și Silbereisen, 2009).

În subcapitolul „*Studii despre relația tinerilor cu munca, în România*” arătăm că tinerii au o percepție optimistă asupra vieții lor. Vor să devină autonomi și independenți financiar, pentru ei munca înseamnă împlinire și siguranță materială. Chiar dacă își găsesc cu greu un job care să corespundă cerințelor și pregătirii lor profesionale adesea sunt dispuși să muncească și în alte domenii decât în cele în care s-au pregătit și simt nesiguranță care nu le permite să fie independenți și să poată să-și întemeieze o familie. Dacă pentru cei fără experiență în muncă importantă este partea financiară cei cu experiență valorizează relațiile și dezvoltarea personală la locul de muncă. Nevoii să-și câștige existența de tineri unii își întrerup studiile, abandonându-le adesea. Deși familia rămâne cel mai important sprijin în toate deciziile majore din viață, astăzi tinerii adesea iau decizii independente de influența cuiva. În rândul tinerilor regăsim mai puțin opțiunea de a apela la instituțiile de profil/agenții de plasarea a forței de muncă, aceștia căutând un loc de muncă pe internet, ziare, portaluri de joburi, deși recunosc că adesea informațiile sunt ambigue, incomplete sau neconforme cu realitatea. Au o percepție a sistemului clientelar și al pilelor în ceea ce privește accesul la un loc de muncă. Tinerii valorizează munca pe primul loc în viață alături de familie, considerând profesia un mod de realizare și sursă de bunăstare materială. În următorul subcapitol prezentăm *Perspectivile asupra carierei și șomajul în rândul tinerilor*.

În subcapitolul „*Legislația privind munca în cazul tinerilor*” arătăm ce prevede legislația din România, privind încadrarea în muncă a tinerilor conform codului Muncii. Sunt cercetări care dovedesc faptul că există adolescenți care muncesc de la vârste fragede. O explicație este aceea că tinerii care provin din familii dezavantajate social, din mediul rural, familii cu mai mulți copii, familii în care nu este angajat niciunul dintre părinți,

familii în care părinții au nivel primar de studii, sau din familii cu probleme de sănătate sau cu o dotare slabă cu bunuri și facilități cultural sunt nevoiți să lucreze (Negreanu și Ionescu, 2006).

Rezultatele obținute în urma chestionării oamenilor care au reușit să-și facă o carieră demonstrează că factorii externi precum oportunitățile, relațiile, nivelul socio-economic al părinților au contribuit cel mai puțin la dezvoltarea carierei lor, esențiale fiind cele care țin de propriile calități și aptitudini. Calificarea și competența au rămas elemente determinante pentru reușita ocupării unui loc de muncă, dar au apărut și elemente noi: inițiativa, creativitatea, flexibilitatea, autonomia, dinamismul, responsabilitatea etc. (Brigitte, 2005). Stagiile de practică și voluntariatul, inclusiv antreprenoriatul sunt oportunități pe care tinerii le iau în calcul pentru a-și dezvolta abilitățile de viață și a-și îmbunătăți perspectivele de angajare. Atitudinea lor este aceea de a fi activi, mai degrabă decât „a sta locului”. Conștientizează că perseverența, experiența și entuziasmul par a fi calitățile de pe urma cărora vor avea beneficii în viitor (UNYWR, 2011). Dacă aceste oportunități sunt reglementate și cât sunt de accesate arătăm în subcapitolul *Voluntariatul, stagiile de practică și antreprenoriatul*. În subcapitolul următor arătăm „*Semnificația muncii pentru adulți și tineri*”. Am ales să prezentăm într-un subcapitol separat „*Efectele experienței muncii asupra tinerilor*”, iar în ultimul subcapitol al acestei prime părți a lucrării prezentăm „*Politici europene și naționale privind inserția tinerilor*”.

Capitolul 3. Teorii privind tranziția de la adolescență la maturitate

Diverșii teoreticieni aparținând diferitelor curente psihologice și sociologice explică factorii care influențează tranziția de la adolescență la stadiul de adult tânăr. Am luat în considerare perspectivele teoretice clasice de la cele tradiționale, generale precum structuralist-funcționalismul, interacționalismul, teoriile privind inegalitățile sociale, ale rezilienței până la cele mai recente perspective integrative care sintetizează puncte de vedere din diverse teorii clasice precum teoria interacționist-ecologică-developmentală, teoria sistemelor ecologice, teoria cursului vieții sau cea a alegerilor raționale. Toate aceste teorii vorbesc despre rolul socializator al familiei, al școlii și în general influența mediului socio-economic, cultural, contextual asupra dezvoltării unei persoane, referindu-se și la importanța rolului personal al oamenilor în a-și direcționa viața așa cum consideră prin alegerile pe care le fac și prin prisma propriilor capacități de a face față situațiilor vieții.

Luăm în considerare și perspectiva teoriilor privind tranziția de la școală la viața activă precum teoria carierei.

Începem cu teoriile sociologice mai exact perspectiva structuralist-funcționalistă a căror precursori precum H. Spencer, E. Durkheim, T. Parsons și R. Merton au fost preocupați să identifice funcțiile sociale pe care le îndeplinesc diferitele instituții ale societății. Autori precum Settersten; Furstenberg și Rumbaut (2005) adoptă o perspectivă funcționalistă sugerând că adulții emergenți așteaptă să intre în rolurile de adulți până când sunt pregătiți să le îndeplinească. Funcționaliștii privesc în mod pozitiv tranziția întârziată a tinerilor spre maturitate deoarece în această perioadă sunt satisfăcute nevoile adulților emergenți.

Folosind *perspectiva conflictualistă*, Côté și Allaha (1994) explică faptul că tinerii de astăzi necesită mai multă educație pentru unele locuri de muncă decât a fost necesar pentru aceleași locuri de muncă în trecut, referindu-se la această tendință prin termenul de *credentialism*. Aceștia susțin de asemenea că tranziția prelungită a tinerilor are scopul de a-i exploata pe adulții emergenți. Tinerii sunt excluși din societatea adultă fiind ținuți ca și consumatori sau eventual lucrători cu un venit salarial minim într-o cultură a tinerilor. Tinerii petrec mai mulți ani în școală deoarece o reorientare a economiei înseamnă mai puține locuri de muncă disponibile în zonele tradiționale de angajare pentru tineri. Teoreticienii teoriei conflictului susțin că societatea exploatează tinerii prin a le refuza dorința de a muncii în detrimentul adulților, astfel încât nu pot obține independența financiară față de familia lor și nici nu au acces la toate beneficiile societății (Holloway et al., 2010). Întrebările de cercetare care se pot desprinde din perspectiva funcționalistă sunt: Care sunt contribuțiile instituțiilor sociale în tranziția tinerilor spre maturitate? și Cine beneficiază de aceste structuri?

Teoria *Menținerii la maxim a inegalității (MMI)* sugerează că mediul social ar putea fi mai important pentru tranzițiile educaționale de mai târziu decât pentru cele de mai devreme. Aceasta este diferența dintre *Teoria menținerii la maxim a inegalității* și perspectiva cursului vieții. Dacă teoria cursului vieții subliniază faptul că de mici elevii devin din ce în ce mai independenți de părinți, teoria MMI subliniază că independența adolescenților depinde de contextul socio-politic și de suportul social pentru atingerea anumitor nivele de educație (Lucas, 2001). Prin *teoria punctelor turnante ale mobilității* (Rosenbaum, 1976) explică șansele foarte mici de mobilitate ale elevilor, evidențiind suporturile ideatice și instituționale pentru a urma un anumit traseu. Lucas (2001) a propus *teoria menținerii efective a inegalității (theory of effectively maintained inequality, EMI)*.

Ideea centrală a teoriei EMI pentru atingerea unui anumit nivel de școlarizare este aceea că atunci când aproape se universalizează nivelele educaționale, mediul social va face diferențe între clasele sociale (Lucas, 2001). Teoria cursului vieții postulează că relația dintre copil și părinți se schimbă de-a lungul timpului pe măsură ce copilul se maturizează. Atât teoria EMI cât și teoria MMI explică competiția de clasă dintre familii, dar teoria MMI sugerează că în momentul în care orice nivel de educație devine universal, competiția nu va mai exista (Lucas, 2001). Prin contrast, teoria EMI postulează că pentru acele niveluri de educație care devin universale competiția va avea loc pentru *tipul de educație* ce se dorește a fi atins. Ambele teorii prezic efectul mediului social ca fiind obișnuit pentru atingerea anumitor niveluri educaționale care nu sunt universale. Noțiunea de „individualizare structurată” (*structured individualisation*) se referă la faptul că oamenii au acces la diferite resurse și oportunități în viață, dar inegalitățile sociale sunt reproduse de luarea deciziilor individuale, cum ar fi de exemplu, în cazul unui adolescent dacă să continue studiile sau să părăsească sistemul de educație (Schoon și Silbereisen, 2009). Dacă în familiile adolescenților din clasa de mijloc există tendința de a oferi sprijin economic copiilor până aproape de vârsta adultă, părinții din clasa muncitoare nu oferă atât de mult sprijin financiar copiilor și asta pentru că în general copiii încep să muncească încă din perioada adolescenței mijlocii, tinzând ulterior în a le oferi sprijin în creșterea copilului sau a în alte lucruri din viața de zi cu zi (Schoon și Silbereisen, 2009). Deși stratificarea universală și omniprezentă se găsește de la societățile cele mai simple și omogene până la sistemele cele mai diferențiate și eterogene deoarece toate sunt alcătuite din diviziuni verticale, întemeiate fie pe gen, vârstă sau structură de rudenie, fie pe bogăție materială, putere sau prestigiu (Boudon, 2006). În România structura de clasă nu este stabilă, diferențele dintre clasele sociale nu mai sunt atât de mari și în interiorul fiecărei clase sociale există variații în termeni de valori parentale. De nivelul de studii al mamei depinde aspirația copiilor de a continua educația școlară și mamele sunt cele care participă în raport însemnat la realizarea educației copiilor și stilurile educative sunt dependente de acest fapt (Negreanu și Ionescu, 2006).

Studiile privind tranziția la vârsta adultă în Europa adoptă adesea conceptualizarea maturizării conform teoriei lui Arnett, descrisă deja în partea introductivă a acestui rezumat, dar și pe baza perspectivei cursului vieții. Teoriile developmentaliste sau teoriile cursului vieții apărute în anii '50 analizează comportamentul unor grupuri mari de oameni de-a lungul unei mari perioade și explică dezvoltarea psihologică în context familial,

comunitar și social. Promotorii precum Erikson; Loevinger; Lenvinson; Arnett pornesc de la premisa conform căreia comportamentul oamenilor rezultă din modificările psihologice interioare datorate situațiilor de viață. Rezultatele tranziției depinde de oportunitățile și constrângerile structurale, dar și de resursele individuale. Tranziția la vârsta adultă este un stadiu de dezvoltare care necesită capacități psihologice, abilități sociale și activism. Tranziția marchează o perioadă a vieții densă, cu evenimente ale tranziției care se acumulează și parțial se suprapun, cu efecte pe termen lung ce au o importanță majoră pentru viitorul cursului vieții (Buchmann și Kriesi, 2011). Redăm în continuare pe scurt câteva perspectivele care fac parte din teoriile developmentaliste. *Teoria dezvoltării psihosociale (a identității)* 1959 a lui Erik Erikson descrie opt etape (fără a atașa și vârste) în care identitatea unei persoane apare și se maturizează, trecerea de la o etapă la alta realizându-se datorită unei dileme cu care se confruntă persoana. De exemplu dilema de la adolescență către perioada adultă tânără numită „identitate versus confuzia de rol” apare deoarece oamenii iau multe decizii în această perioadă a vieții, de la ce studii să urmeze, în ce loc de muncă să lucreze, cum să fie ca și bărbat sau femeie și care să le fie credințele. Până să decidă cine să fie rămân confuzi în ceea ce privește rolul pe care îl vor juca la vârsta adultă. Pentru a rezolva această dilemă oamenii dobândesc fidelitatea, capacitatea de a trăi după standardele societății (Erikson și Erikson, 1997). Teoria dezvoltării ego-ului a lui Jane Loevinger, arată că progresul de la o etapă la alta este determinat de ceasul psihologic al persoanelor și nu de vârsta cronologică sau de mediul social. *Teoria lui Jane Loevinger de Dezvoltare a Ego-ului* explică faptul că oamenii încep să aprecieze gama largă a comportamentelor de rol adecvate care îi face pe fiecare unici în această perioadă a adolescenței emergente. Cadrul ciclului de viață al familiei (*The family life-cycle framework*), teoria dezvoltată la mijlocul secolului XX postulează că tinerii părăsesc familia de origine, devin independenți și apoi formează propria familie pentru procreare. Conform cadrului ciclului de viață al familiei odată ce independența este atinsă tinerii adoptă alte trei sarcini: își formează o identitate separată de cea a familiei de origine, își iau angajamentul unei cariere sau a unui rol la locul de muncă și dezvoltă relații intime cu alții de aceeași vârstă din afara familiei pentru a dobândi suportul emoțional și social de care au nevoie. Aceste trei sarcini permit tinerilor să devină adulți autonomi în pregătirea pentru formarea unei noi familii prin căsătorie și a avea copii. Familia are un rol important, relația dintre părinte și copil tinde să devină mai puțin ierarhică de îndată ce tinerii își asumă responsabilitățile deciziilor pe care le iau. Ca și teoria sistemelor ecologice, cadrul ciclului

de viață al familiei se centrează pe interacțiunea dintre membrii familiei și pe nevoile lor ce se schimbă. Conform *teoriei distresului psihologic*, Leonard Pearlin în anii '70 postula că drumul de viață pe care oamenii îl vor lua este determinat de patru elemente: caracteristici individuale precum gen, etnie, inteligență, statut familial, personalitate și educație; gama competențelor persoanele pentru a face față stresului; disponibilitatea rețelelor sociale de sprijin; natura și perioadele de stres care necesită răspuns. Teoria explică cum factori precum personalitatea, statutul familial și gradul de reziliență al unei persoane (capacitatea unei persoane de a face față stresului) va determina modul în care o persoană face față provocărilor. În general caracteristici precum etnia sau statutul socio-familial influențează direcția pe care oamenii o iau în viață. El sugerează că disponibilitatea sprijinului din partea rețelelor sociale, precum școala ar putea ajuta tinerii în a face față tranziției (Holloway et al., 2010). Teoria „*Anotimpurilor vieții*” (Levinson, D. J.) vorbește despre *tranziția spre maturitatea timpurie* (17-22) ce are loc la sfârșitul adolescenței atunci când se fac primele alegeri pentru viața adultă. În a doua etapă *intrarea în lumea adulților* (22-28) se fac primele alegeri în dragoste, muncă, relații de prietenie, valori și stil de viață. Alte teorii luate în considerare au fost *teoria dezvoltării morale* și *teoria dimensiunilor dezvoltării* a psihologului american Klaus Riegel.

Adolescența și tinerețea sunt perioade de tranziție care sunt foarte importante pentru dezvoltarea abilităților de adaptare sănătoase, dar riscul angajării în comportamente nesănătoase este mare (utilizarea substanțelor narcotice, experiențe sexuale precoce, violență, traume emoționale și alte probleme) și pot avea efecte periculoase asupra acestei perioade a vieții. Adolescenții rezistenți (rezilienți) se adaptează la un mediu periculos datorită încrederii în ei, abilităților lor de depășire a dificultăților și a capacităților de a evita situații periculoase, ei fiind capabili de a rezista pericolelor pe care le întâlnesc sau să se recupereze ulterior. Deși reziliența nu este universală, necondiționată sau o calitate permanentă a vieții (inclusiv a adolescenților) se poate schimba cu timpul și cu modificarea condițiilor de viață. Adolescenții care fac față adversităților sunt cei care se bucură de o „*triadă de protecție*” a resurselor și circumstanțelor care determină o sănătate psihică ce implică punctele forte ale copilului, familia și mediul școlar/comunitar (Luthar, 2006). Factorii care pot afecta rezistența adolescenților sunt: *relațiile cu alți membri ai familiei, cu colegii și prietenii, comunitatea și cultura în care se dezvoltă persoanele*. De exemplu, relația cu familia și colegii sunt cele mai importante resurse pentru adolescenții din Rusia (Makhnach, 2014).

Teoria alegerii raționale (Rational Choice Theory) sau *teoria generală a raționalității* (GRT) pornește de la ideea că alegerea poate fi considerată rațională, dar comportamentul poate fi considerat ca incluzând componente inevitabil iraționale, care este cauzat parțial de forțe socio-culturale, anonime fără niciun control din partea persoanei (Boudon, 2009). Din teoria alegerii raționale preluăm pentru cercetarea noastră ideea alegerilor pe care le au de făcut tinerii în căutarea drumului lor profesional, în alegerea instituției de învățământ în care să se formeze vocațional. Cu ocazia fiecărui eveniment de viață ei au de făcut alegeri care în funcție de nivelul lor de maturitate pot fi mai mult sau mai puțin raționale sau emoționale.

Privim și spre *teoriile integrative* fiind actualele teorii în cadrul cărora teoreticienii contemporani încearcă să combine puncte de vedere din diferite grupe de teorii clasice sau mai recente. Interacționiștii arată că personalitatea unei persoane se formează și se modifică prin contactul cu ceilalți. Interacționiștii propun să se explice socialul prin acțiunile individuale. Prin *teoria sistemelor ecologice* (Bronfenbrenner, 1979) explică cum familiile influențează formarea identității a adultului în curs de dezvoltare. Potrivit *teoriei sistemelor ecologice* așteptările individuale și de familie, *mezosistemul* sunt susținute de ideologiile și politicile *macrosistemului*, dar sunt constrânse de resursele *exosistemului*. Hair et al., (2009) pe baza modelului *teoriei ecologice a lui Bronfenbrenner* au examinat factorii protectori și de risc pornind de la cel mai proxim mediu sistemic (individual, prieteni, familie și comunitate) pentru a afla cum prezic profilele adolescenților comportamentele de risc.

Alte teorii utilizate pe parcursul lucrării sunt teoriile privind tranziția de la școală la viața activă. În teoria social-cognitivă privind cariera (Social Cognitive Career Theory) Lent; Hackett și Brown (1999) au emis ipoteza că tranziția de la școală la locul de muncă este un proces, mai degrabă decât un eveniment care se desfășoară treptat în timpul anilor de școală și care este încorporat în fenomenul mai mare al procesului de dezvoltare a carierei. O tranziție de succes, prin urmare, depinde cât de bine fac față tinerii diferitelor sarcini profesionale. Ambele concepte sunt văzute ca esențiale pentru cultivarea intereselor, formarea scopurilor și acțiunilor asociate, care sunt, de asemenea, modelate de influențele contextuale (suporturi din partea mediului și obstacole) (Lent et al., 1999). Pe baza acestei teorii, a dezvoltării intervențiilor adecvate pentru a promova drumurile spre o carieră de succes ar putea fi cel mai bine puse în aplicare de-a lungul anilor de școală. De asemenea, autorii subliniază importanța dezvoltării auto-eficacității și a competenței în

domeniile de calificare cele mai generice (abilități de angajare, de muncă în echipă, leadership), care sunt necesare pentru a traduce obiectivele în acțiuni și de a negocia obstacolele și suporturile (Schoon și Silbereisen, 2009). O altă teorie se referă la definirea personalității în procesul de muncă (Strauser et al., 1999) și se concentrează pe relația dintre interesele ocupaționale, caracteristicile de personalitate și posibilele medii ale locului de muncă (Holland, 1997). Pe baza acestei teorii, identificarea și promovarea intereselor și abilităților devine importantă pentru dezvoltarea programelor de carieră și pentru asistență în a face alegeri privind cariera (Schoon și Silbereisen, 2009). Facem referire și la teoria carierei (careership). Intrarea în diferite traiectorii de carieră este dependentă în mare măsură de nivelul de educație și influențată de clasa socială, care este un factor major în explicarea traseului profesional (Bates și Riseborough, 1993). Griffin (1985) a introdus genul în explicarea tipului locului de muncă ales, iar studii precum cele ale lui Blackman (1987), Cros și Wrench (1991) au arătat că originea etnică restricționează oportunități pentru anumite grupuri. Banks și colab. (1992) au arătat că localizarea geografică este un factor important, ca urmare a variațiilor de șomaj și a oportunităților de angajare (Hodkinson și Sparkes, 1997). Pentru Bourdieu, fiecare parte interesată aduce capital (economic, social, cultural sau simbolic) influențând regulile jocului. Okano (1993) vorbește despre resurse. Aceeași resursă poate fi pozitivă, negativă sau neutră, în funcție de contextul în care aceasta este „folosită”. În tranziția către piața forței de muncă, ceilalți jucători dețin adesea mai mult capital și pot exercita mai multă putere decât tinerii și sunt jucătorii care au resursele pentru a determina regulile jocului. De exemplu, angajatorii au puterea de a angaja și a concedia, în timp ce furnizorii de formare profesională și educațională înțeleg sistemele mai bine decât tinerii și au contacte și acces la rețele pe care tinerii nu le au (Hodkinson și Sparkes, 1997).

În literatura de specialitate actuală privind trecerea la muncă, un concept comun este acela de „traiectorie de carieră” (Furlong, 1992). Banks și colab. (1992) susțin că există modele de avansare în carieră pe care le descriu ca traiectorii. Acestea depind în mare măsură de caracteristicile a ceea ce au în spate tinerii, precum clasa socială, genul, etnia, localizarea geografică și nivelul educațional. Traiectoriile sunt „cognoscibile” deoarece începând de la deciziile timpurii ale tranziției spre muncă și pe măsură ce viețile noastre se dezvoltă, urcăm treptat într-o direcție care este clară și previzibilă pentru cunoștințele unui om din afară. Deși planul și traseul se pot schimba, acestea sunt văzute ca aberații ocazionale atunci când o persoană își schimbă traseul sau renunță de la o treaptă socială la

alta. Calea de la un punct de cotitură la un alt punct de cotitură poate fi previzibilă și netedă sau neregulată și idiosincronică (Hodkinson și Sparkes, 1997).

Capitolul 4. Cercetări privind tranziția de la adolescență la stadiul de adult tânăr

În cadrul acestui capitol prezint aportul meu practic adus la cunoașterea problematicii sociale a tineretului în societatea actuală și pentru înțelegerea fenomenului tranziției spre maturitate cu specific pe debutul în muncă al tinerilor.

Prin intermediul a patru cercetări în care am utilizat atât tehnici cantitative cât și calitative explorez latura subiectivă și obiectivă ale celor două fenomene (prezența perioadei caracteristice adultului emergent la tinerii români și debutul în muncă), prin mijloacele descriptive (ce înseamnă pentru tinerii români maturitatea) și prin cele explicative (prin analizele statistice pentru identificarea factorilor care determină o tranziție de succes spre maturitate și un debut în muncă). Prin expunerea modului în care își văd liceenii și studenții statutul de vârstă și se raportează la maturitate, demonstrăm că etapa emergentă spre maturitate pare să se constituie ca o etapă distinctă a vieții și în cazul tinerilor din România. Tindem să credem că mediul economic, social și cultural actual, cu numeroase schimbări care pot fi văzute în România inclusiv în îmbunătățirea standardului de viață și adoptarea valorilor și ideologiilor individualiste specifice societăților din Vest apropie concepția tinerilor din România cu cei din SUA și alte state în care a fost testată și confirmată teoria lui Arnett. Pornind pe de o parte de la concepțiile teoretice prezentate care expun complexitatea procesului maturizării tinerilor și pe de altă parte așteptările societăților moderne față de tineri, care în mod programatic își propun să accentueze integrarea tinerilor pe piața muncii și accentuează importanța tinerilor ca forță de muncă cele două obiective generale de cercetare asumate sunt:

1. Cercetarea percepției tinerilor din România despre ei înșiși, în două ipostaze – înainte și după absolvirea liceului, și compararea acestei percepții cu cea a tinerilor din alte țări;

2. Cunoașterea factorilor sociali care influențează tinerii în evoluția lor către maturitate și piața muncii prin intermediul unor modele de regresie care arată puterea explicativă a factorilor exclușiunii sociale și a celor ce țin de evenimentele negative de viață asupra tranziției de succes la maturitate și a debutului în muncă.

Prin expunerea modului în care își văd liceenii și studenții statutul de vârstă și se raportează la maturitate, demonstrăm că etapa adultă în curs de dezvoltare spre maturitate pare să se constituie ca o etapă distinctă a vieții și în cazul tinerilor din România. Tindem să credem că mediul economic, social și cultural actual, cu numeroase schimbări care pot fi văzute în România inclusiv în îmbunătățirea standardului de viață și adoptarea valorilor și ideologiilor individualiste specifice societăților din Vest apropie concepția tinerilor din România cu cei din SUA și alte state în care a fost testată și confirmată teoria lui Arnett. O serie de studii (Macek et al., 2007; Nelson, 2009; Sirsch et al., 2007; Petrogiannis, 2011; Nelson et al., 2004) care au investigat opiniile tinerilor despre maturitate, în diferite țări și culturi arată că tinerii între 18-24 de ani se simt a fi între două perioade ale vieții, nu se consideră adolescenți dar nici pe deplin adulți, trăind o perioadă pe care nu știu cum s-o numească. Prin *teoria adultului emergent* arătăm că și pentru tinerii din România, ca și în cazul tinerilor din alte societăți occidentale (Cehia, Austria, Grecia, China, SUA), etapa adultă în curs de dezvoltare spre maturitate pare să se constituie ca o etapă distinctă a vieții.

Pentru identificarea criteriilor maturității la liceeni, în **CERCETAREA I** am recurs la un chestionar cu șase întrebări deschise, aplicat pe un eșantion de conveniență, pe 80 de liceeni de clasa a XII-a (17-19 ani, 50 sunt fete), în ultimul an de studiu, de la două licee din Cluj-Napoca alese în mod aleator. Liceeni și-au spus opinia cu privire la perioada de la care încep să-i considere adulți trei entități diferite: ei înșiși, părinții lor și societatea. De asemenea chestionarul cuprinde și două întrebări, prin care elevii au enumerat, în viziunea lor, aspectele bune și rele privind maturizarea preluate și adaptate din studiul lui Horowitz și Bromnick (2007).

În urma prelucrării răspunsurilor tinerilor am observat o eterogenitate a perspectivelor prin care privesc maturitatea acești tineri aflați la vârsta majoratului. Toate aceste întrebări de cercetare au fost puse în jurul ideii de criteriu formal al vârstei adulte, cea de 18 ani, astfel am observat cum gândesc criteriile maturității tinerii în funcție de acest prag de 18 ani, adică cum privesc maturitatea tinerii, părinții și societatea din perspectiva tinerilor raportat la perioada vieții înainte de împlinirea vârstei de 18 ani dar și după împlinirea acestei vârste.

Liceenii români definesc procesul maturizării prin schimbări interne, psihologice, legate de sentimentul de identitate de sine, responsabilitate și autonomie. Apreciază trecerea de la adolescență la maturitate prin dezvoltarea unor calități interne și atingerea

unor factori psihologici. Aceștia au delimitat perioada adolescenței de cea a maturizării prin atribute psihologice, considerând că devin maturi în urma unui proces de conștientizare. Afirmă că depășesc etapa adolescenței și se maturizează pe măsură ce reușesc să trateze aspectele vieții cu mai multă seriozitate, devin mai realiști, mai precauți, mai atenți cu ceea ce se întâmplă în jurul lor. Consideră că maturitatea înseamnă „să-ți iei viața în propriile mâini”, să începi să acționezi pe proprie răspundere și să înțelegi că faptele tale pot avea consecințe. Liceenii se simt adulți în momentul în care ating vârsta de 18 ani sau depășesc această vârstă. Nu se simt complet adulți până nu sunt siguri că au ajuns la un punct în care acceptă să-și asume responsabilități, să ia decizii proprii și devin independenți financiar. În timpul procesului de dezvoltare a acestor calități au un sentiment de neapartență la vreo categorie de vârstă.

CERCETAREA II este un studiu calitativ pilot cu scopul de a testa valabilitatea teoriei adultului emergent propusă de J. J. Arnett și în care arătăm viziunea studenților români asupra propriului statut identitar și a percepției lor asupra caracteristicilor maturității și a perioadei adulte în general. Deoarece studiile pentru testarea teoriei adultului emergent au fost realizate în diverse societăți cu precădere asupra tinerilor care își continuă studiile în învățământul terțiar am ales să vedem cum se raportează la maturitate studenții din România. Obiectivul este identificarea percepției propriului statut de vârstă al tinerilor studenți și în ce măsură urmarea unei facultăți (ca experiență socială instituțională) influențează percepția tinerilor asupra criteriilor pentru definirea maturității. Pentru a putea demonstra că și tinerii din România prezintă caracteristici ale adultului emergent, precum cele definite de Arnett, ne-am întrebant dacă rolul de student determină schimbarea percepției asupra propriului statut? Are vreo influență finalizarea unei etape a vieții (etapa școlarizării liceale) asupra percepției propriului statut de vârstă și asupra percepției maturității în general? În CERCETAREA II studiul pilot a fost realizat în 2013, grupul țintă fiind 100 de tineri cu vârsta cuprinsă între 18 și 25 de ani ($M=21,49$ ani), majoritatea fete (80 persoane), toți studenți la diferite specializări și în diferiți ani de studiu de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Chestionarul a fost administrat într-o singură zi studenților care studiau la Biblioteca Central Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca. Am ales un segment al tinerilor „studioși” și anume tinerii care frecventează biblioteca, pentru a înțelege cum privesc trecerea de la adolescență la maturitate acei tineri care, am presupus noi, citesc și se informează continuu, formându-și o viziune asupra vieții mai complexă. De aceea eșantionul nostru nu este reprezentativ pentru toată populația de

tineri, a căror caracteristici sunt mult mai variate și dinamice, ci oferă o imagine parțială a unui segment de tineri ca rezultat al unei etape de viață la un moment dat. Percepția tinerilor despre statutul de adult a fost măsurată cu ajutorul unui chestionar autoadministrat cu întrebări deschise: „*Simți că ești o persoană adultă, matură?*”, respondenții putând răspunde prin „*da*”, „*în unele privințe da, în altele nu*” și o a treia variantă „*nu*”, cerându-li-se să argumenteze răspunsul. Chestionarul a cuprins alți doi itemi „*Care crezi că este principala caracteristică a perioadei, vârstei adulte?*”, respondenții nominalizând trăsături caracteristice definirii adultului, iar ultimul item este o afirmație pe care tinerii trebuiau să o continue „*Ești adult atunci când...*”. Deși întrebările sunt puse sub formă diferită, toate au scopul de a scoate la lumină modul în care este privită maturitatea, de a obține cât mai multe criterii ale maturității, însă sub o formă de exprimare diferită.

Etapa de viață, după adolescență pe care o traversează tinerii spre maturitate corespunde pentru mulți cu anii petrecuți încă la studiu deoarece tot mai mulți tinerii urmează studii superioare. Percepției propriului statut de vârstă al tinerilor am luat-o și de la un lot de studenți pentru a vedea în ce măsură urmarea unei facultăți (ca experiență socială instituțională) influențează percepția tinerilor asupra criteriilor pentru definirea maturității, deoarece am presupus că aceștia experimentează sentimente de libertate și decizie în mai mare măsură comparativ cu liceenii. În studii similare din America (Arnett J., 2001), China (Nelson, 2004), Cehia (Macek et al., 2007), Austria (Sirsch, U. et al., 2007), Grecia (Petrogiannis, K., 2011) și România (Nelson, 2009) pentru a evalua sentimentul subiectiv de a fi adult participanții (în general adolescenți, adulți emergenți și tineri adulți) au fost întrebați dacă ei cred că au ajuns la maturitate, având ca și variante de răspuns „*da*”, „*nu*” și o a treia variantă „*în unele privințe da, în alte privințe nu*”.

Prin expunerea modului în care își văd studenții statutul de vârstă și se raportează la maturitate, demonstrăm că etapa adultă în curs de dezvoltare spre maturitate pare să se constituie ca o etapă distinctă a vieții și în cazul tinerilor studenți din România. Rezultatele arată aceleași tendințe, tinerii care trec prin acești ani ai vieții au un sentiment ambivalent al propriului statut. Procentul tinerilor care nu se simt adulți sunt similare în studiile efectuate în diferite țări și culturi. Similar cu un studiu anterior (Nelson, 2009) în care 69% dintre participanți nu se considerau maturi, în studiul nostru 75% dintre tinerii între 18-25 de ani răspund în acest mod.

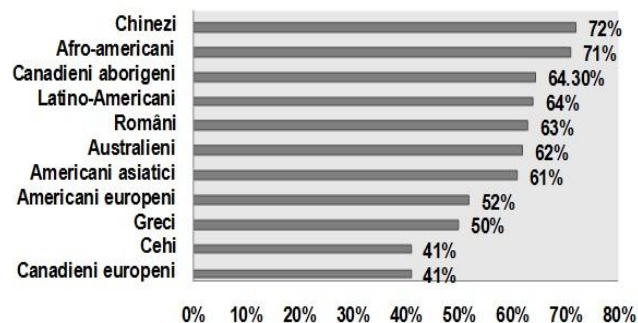

Figura 4.5. Comparație între țări privind procentul persoanelor care NU se consideră adulte

Note: Graficul a fost realizat de autorul tezei pe baza studiilor din:

- China (Nelson; Badger; Wu, 2004), numărul respondenților a fost 207 studenți din care 94 băieți și 113 fete.
- America 2 (Arnett, 2003), numărul respondenților a fost de 574, din care 109 albi, 122 afro-americani, 96 latini și 247 americani asiatici.
- Canada (Cheah; Nelson, 2004), numărul respondenților a fost de 201 din care 69 aborigeni și 132 europeni din care 85 băieți și 126 fete.
- România (Nelson, 2009), numărul total al respondenților a fost 230 studenți (18-27 ani) din care 94 băieți și 136 fete;
- Grecia (Petrogiannis, 2011), numărul respondenților a fost 183 studenți (18-25 ani) din care 49 băieți și 134 fete.
- Cehia (Macek al., 2007), numărul respondenților a fost de 436 studenți (18-27 ani) din care 196 băieți și 246 fete;
- America 1 (Arnett, 2001), numărul total al respondenților a fost 519 din care 171 adolescenți, 179 adulți emergenți și 165 de adulți;
- Israel (Mayseless; Scharf, 2003), numărul respondenților a fost 546, din care 188 adolescenți, 218 adulți emergenți și 140 adulți.
- Austria (Sirsch et al., 2007), numărul respondenților a fost de 775 din care 226 adolescenți, 317 adulți emergenți și 232 adulți.

Intrarea în roluri de adulți (de ex. angajarea la un loc de muncă, căsătoria și calitatea de părinte) nu înseamnă neapărat că o persoană simte că are abilități și competențe pentru a fi un adult (Nelson, 2009). Unii psihologi sugerează că debutul vârstei adulte nu este marcat de criterii externe, ci de indicatori interni, cum ar fi sentimentul autonomiei, al autocontrolului și al responsabilității personale, că este mai mult o stare de spirit decât un eveniment concret. Din acest punct de vedere unii oameni nu ajung niciodată adulți, indiferent de vârsta lor cronologică (Papalia, 2010). Rezultatele studiilor arată că trecerea la maturitate este multidimensională și în orice moment al adolescenței sau după vârsta de 20 de ani pot fi oameni care simt că au atins maturitatea prin atingerea anumitor criterii, dar în privința altora nu.

Ca o concluzie pentru cele două cercetări descrise până acum putem afirma că în urma analizării modului de exprimare prin care liceenii definesc maturizarea am observat că aceștia se axează pe momentul „declanșării” și anume, afirmă aceștia „devenim maturi în momentul în care o persoană devine mai realistă și își pune întrebări esențiale despre existență sau înțelege că trebuie să depună eforturi în viață și că faptele au consecințe. Studenții, în schimb se axează în exprimările lor pentru definirea maturizării, pe ideea că

procesul maturizării este unul continuu și care se atinge în urma experiențelor prin care trecem ajungând să ne controlăm comportamentul și atitudinea, astfel încât ne putem adapta celor mai diverse situații. Tranziția de la adolescență la maturitate nu este un proces biologic, ci mai degrabă în conformitate cu studiile privind concepțiile tinerilor asupra maturității, este și un proces social, psihologic și cultural. Rezultatele acestei cercetări realizată în 2013 pe eșantionul de conveniență compus din studenți „studioși” confirmă că tinerii români cu vârsta cuprinsă între 18-25 de ani nu se consideră pe deplin adulți, trăind o etapă emergentă spre maturitate. Deși conform studiilor psihologice ei au o capacitate de gândire logică ajunsă la maturitate și multe din răspunsuri denotă că se ghidează după principii și valori, mulți dintre ei gândesc încă în mod contradictoriu despre maturitatea proprie și amână să se declare maturi. Din mărturiile lor tinerii au și își asumă responsabilități, iau decizii independente de părerea celor din jur și suportă consecințele deciziilor luate simțind că se pot descurca singuri în ceea ce privește rezolvarea unor probleme, însă *sentimentul ambivalenței adult emergent – adult pare a fi provocat datorită dependenței financiare față de părinți, determinându-i să nu se considere pe deplin adulți.*

Așadar predictorii percepției subiective individuale cu privire la statutul de adult sunt atât sentimente și percepții individuale precum a fi capabil de asumare, a avea curajul de lua decizii singur și a suporta consecințele deciziilor, cât și un eveniment obiectiv acela de a reuși obținerea și păstrarea independenței financiare. E posibil ca schimbarea statutului educațional (trecerea de la liceu la facultate) coroborat cu schimbări în ceea ce privește eventual statutul locativ și schimbarea indicatorului în ceea ce privește independența financiară (obținerea unui loc de muncă) ar putea avea efect semnificativ în sensul generării sentimentului de atingere a stadiului de adult deși maturitatea înseamnă învățarea continuă din toate experiențele prin care trecem.

CERCETAREA III Pentru a explora mai în detaliu percepția maturității la tineri, după ce am văzut cum își privesc propriul statut identitar pe de o parte liceenii aflați la începutul perioadei adulte din punct de vedere legal (vârsta majoratului) și pe de altă parte studenții din România și cum se raportează la maturitate fiecare dintre cele două categorii de tinerii, în **CERCETAREA III** facem referire la perspectiva internațională a modelului adultului emergent. Pe baza unui instrument testat internațional (*Inventarul de dimensiuni ale adulților emergenți*, prescurtat IDEA propus de Arnett, 2001 pe care l-am utilizat și în România pe liceeni și studenți descriem caracteristicile obținute de diverși cercetători în diferitele țări. În aceste scop am cules date în două perioade distincte și două loturi diferite

(elevi și studenți), datele fiind adunate o dată cu testarea pilot a instrumentului de cercetare pentru studiul *Rezultantele Adolescenței*. În toamna anului 2012 a fost realizat studiul pilot pe liceeni, iar cel pe studenți în vara anului 2013. Elevii de clase terminale (a XII-a și/sau a XIII-a) provin de la licee cu profil teoretic, tehnologic și vocațional, preponderent din județele Argeș, Covasna, Ilfov, Timiș și Vâlcea, iar studenții provin de la diverse specializări din centrele universitare precum Cluj, Timișoara, București și Petroșani. Studenții provin de la facultăți cu diverse specializări din 8 universități (Universitatea Politehnică, Universitatea de Vest, Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș” din Timișoara; Universitatea Tehnică, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; Academia de Studii Economice (ASE) București, Universitatea din București și la Universitatea din Petroșani). Pentru a compara modul în care liceenii și studenții înțeleg procesul de a devenii adult în România am alăturat cele două loturi. Astfel a fost alcătuită o nouă bază de date cu acei itemi care erau identici în chestionarul liceenilor și în cel al studenților, pentru a putea descrie modul în care liceenii și studenții înțeleg procesul de a devenii adult în România, dacă există diferențe în criteriile pe care ei le aleg și pentru a compara criteriile alese de tinerii români cu criteriile alese de tinerii din alte țări. Astfel baza de date pentru această analiză cuprinde un număr de 1240 de adolescenți cu vârsta cuprinsă între 16-25 de ani ($M=18,87$, $SD=1,05$), majoritatea fete 60,6% și este compusă din două eșantioane de respondenți: 897 liceeni de clasa a XII-a ($F=52,8\%$) și 343 de studenți de anul I ($F=81\%$). Datele din amândouă loturi au fost culese cu ocazia cercetărilor pilot realizate în cadrul proiectului mai sus menționat, cercetările pilot de testare a instrumentelor de cercetare (cele două chestionare din cadrul proiectului IDEI din Anexă) realizându-se pe liceeni și un studiu pilot pe studenți.

La nivelul întregului lot (liceeni și studenți) primele trei criterii au fost să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale (94,03%), să iei decizii în funcție de credințele și valorile personale independent de părinți sau de alte influențe (78,23%), să fii independent financiar de părinții tăi (78,15%). Pentru fete primele trei criterii ale maturității au fost să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale (93,22%), urmat de criteriul să poți îngriji copii (pentru respondenți de gen feminin) (86,04%) și să fii independent financiar față de părinții tăi (81,52%). Pentru băieți, cele mai importante trei criterii ale maturității sunt „să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale” (95,29%), să poți oferi familiei siguranță fizică (bărbat) (80,74%) și să poți susține financiar o familie (bărbat) (80,33%). Pe ansamblu, pentru liceeni primele trei cele mai

importante criterii ale maturității sunt „să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale” (96,99%), să te orientezi către o carieră de durată (81,72%) și să nu folosești droguri ilicite (79,15%).

Pentru studenți, primele trei cele mai importante criterii ale maturității sunt „să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale” (86,30%), să fii independent financiar de părinții tăi (86,01%) și să iei decizii în funcție de credințele și valorile personale independent de părinți sau de alte influențe (79,59%) (vezi tabelul 9.) S-au arătat diferențe în criteriile maturității percepute de elevi și studenți, deși criteriul ales cel mai frecvent de elevi (96,99%) este același cu cel ales cel mai frecvent de studenți (86,30%): „să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale”, însă pe când în rândul liceenilor acest criteriu este urmat de „să te orientezi către o carieră de durată” (81,72%) și „să nu folosești droguri ilicite” (79,15%), studenții au ales pe locul secund și al treilea criteriile „să fii independent financiar față de părinții tăi” (86,01%) și „să iei decizii în funcție de credințele și valorile personale independent de părinți sau de alte influențe” (79,59%), ceea ce sugerează importanța valorizării independenței și autonomiei în cazul studenților, comparativ cu liceenii.

Așadar, adulții emergenți români apreciază criteriile din scala individualismului ca markeri ai maturității, pe primele locuri fiind *să îți asumi responsabilitatea pentru consecințele faptelor tale, să iei decizii în funcție de credințele și valorile personale independent de părinți sau de alte influențe, să fii independent financiar de părinții tăi.*

CERCETAREA IV. Analizele din CERCETAREA IV provin din studiul longitudinal „*Rezultatele Adolescenței. O perspectivă longitudinală*” tinerii completând chestionarele ambelor valuri on-line, pe site-ul proiectului. Acestea cuprind întrebări despre mai multe aspecte ale vieții lor: familie, relații și sprijin, sănătate fizică și psihică, comportamente de risc și percepția lor în legătură cu anumite evenimente importante care pot avea loc în adolescență. Culegerea primelor date s-a derulat în perioada octombrie 2012-februarie 2013, în 33 de localități din țară (din județele Bihor, Sălaj, Cluj, Sibiu, Covasna, Iași, Bacău, Galați, Constanța, Argeș, Teleorman, București, Ilfov, Dolj, Vâlcea, Timiș, Caraș-Severin). Tipul eșantionului este aleatoriu, multistadial stratificat (cu patru stadii de eșantionare pentru clasele de elevi: regiune de dezvoltare, județe, licee, clase). Primul val (2012) e format din 3509 liceeni, eșantion reprezentativ la nivel național (liceeni din clase terminale de liceu, vârsta medie 18,06 ani), 58,1% fete, 58,4% fiind tineri

din mediul urban.. Tinerii din valul I au fost invitați să completeze noul chestionar on-line de pe site-ul proiectului. Rata răspunsurilor a fost de 43% dintre tinerii primului val, vârsta medie 20,04 ani. 59% fete, 61,9% din mediul urban, 97,1% necăsătoriți, 99,1% au absolvit liceul, 90,8% au reușit la BAC, 0,7% sunt părinți (11 pers.), 82,4% continuă studiile după liceu, majoritatea studii universitare (74,8%). 49,4% nu au avut nici un loc de muncă până la momentul completării chestionarului, la doi ani după absolvirea liceului.

		Val I 2012-2013 (nr)	Val I %	Val II 2014-2015 (nr*)	Val II %	Procente Val II/ Val I (%**)
Gen	Fete	2043	58,1	891 (-1152)	59	43,6
	Băieți	1466	41,9	618 (-848)	41,0	42,1
Mediul de rezidență	Urban	2030	58,4	934 (-1096)	61,9	46,0
	Rural	1445	41,6	575 (-870)	38,1	39,7
Liceu din mediul	Urban	2962	85,7	1389 (-1573)	92,4	46,8
	Rural	493	14,3	114 (-379)	7,60	23,1
Familie deprivată material		610	19,5	236 (-374)	16,6	38,6
Total		3509		1509		43

Tabel 4.23. Caracteristici socio-demografice ale eșantioanelor în cele două valuri ale studiului

Note:*nr. tinerilor este mai mic decât în primul val al studiului.

**procentul tinerilor din totalul eșantionului inițial care au completat chestionarul în al doilea val al studiului.

Pentru a atinge obiectivele și a răspunde întrebărilor de cercetare propuse am ales din chestionar pentru analiză întrebările care făceau referire la ruta parcursă de tineri spre maturitate, parcurgerea unei experiențe universitare precum și perspectivele tinerilor în ceea ce privește pregătirea educațională continuă după finalizarea actualului stagiu de pregătire universitară. În secțiunea *Piața Forței de Muncă* chestionarul a inclus întrebări privind prima experiență în muncă a tinerilor. Întrebările au vizat statutul ocupațional, experiența muncii în timpul studiilor, tipul primei experiențe în muncă (practică, voluntar sau muncă în economia formală sau informală), modalitatea de angajare la primul loc de muncă, remunerarea muncii sau nu, gradul de mulțumire asupra salariului primit, numărul de ore lucrate pe săptămână, disponibilitatea angajatorului de a accepta programul de lucru flexibil, tipul contractului de muncă, compatibilitatea locului de muncă cu pregătirea educațională, valoarea salariului, intenția de a se angaja în următorul an, perioada de căutare a locului de muncă, participarea la interviuri precum și motivele pentru care tinerii nu au un loc de muncă.

	FĂRĂ experiență în muncă	Cu experiență în muncă
Am luat BAC-ul*	53,5	46,5
NU am luat BAC-ul	24,2	75,8
Total	706	684

*cifrele exprimă procente, totalul numere brute

Tabel 4.18. Experiența în muncă în funcție de reușita la BAC

Analize descriptive. Dintre tinerii eșantionului 99% au absolvit cu succes liceul. Marea majoritate (96,8%) s-au prezentat la BAC și 90,8% au luat examenul. Dintre cei 17,6% care nu mai urmează nici o formă de învățământ, 25% spun că au vrut să înceapă să muncească, 23,4% că au picat examene, nu se simțeau pregătiți, 21,5% au invocat motive economice (nu au avut resurse, bani), 14,8% au trebuit să muncească, să se întrețină, iar 5,9% spun că le este suficientă atâta școală. Dintre cei 82,4% care își continuă educația, majoritatea (90,8%) sunt studenți, iar 9,2% urmează studii postliceale. Cei mai mulți (86,2%) sunt sprijiniți de părinți, nu neapărat financiar, pentru a se descurca în viața de zi cu zi. Dintre tineri 56,8% sunt interesați de a urma un masterat în străinătate. 65,7% spun că după finalizarea actualului program educațional ar dori să-și caute un (alt) loc de muncă, iar 31,7% ar dori să își continue educația. Jumătate dintre tineri 50,1% au experiență în muncă, 25,2% lucrând și la momentul completării chestionarului, la doi ani după absolvirea liceului. Dintre aceștia 46,2% s-au angajat la primul loc de muncă printr-un interviu/concurs, 37,5% s-au angajat cu ajutorul recomandării din partea unei cunoștințe/prieteni, în cazul a 11,4% dintre ei, părinți le-au găsit un loc de muncă. 76,5% au lucrat/lucrează pentru a câștiga bani, 20,7% pentru a câștiga experiență. Cei mai mulți spun că domeniul de activitate al locului de muncă nu este legat de specializarea urmată (79,2%), iar 20,8% spun că da. Dintre ei 60,6% spun că locul de muncă nu i-a ajutat/ajută în realizarea planurilor legate de carieră și 39,4% spun că da. În eșantionul nostru, în care majoritatea sunt studenți, procentul celor care au fost la un interviu în ultima luna este mic: 8,3% au fost la un interviu în ultima lună, căutând în medie de lucru de aproximativ 5 luni. Între motivele pe care le menționează pentru faptul de a nu avea un loc de muncă 97,8% dintre tineri menționează nu doresc un loc de muncă acum, 96,6% invocă frecventarea școlii sau a unui program de formare/instruire, 83,8% spun că angajatorii îi consideră tineri și fără experiență, în cazul a 67,1% dintre ei familia nu dorește ca ei să lucreze, 65,7% dintre tineri nu sunt interesați de locurile de muncă pe care le pot obține, 56,9% nu știu cum să găsească un loc de muncă, 55,8% spun că nu există niciun loc de muncă disponibil

pentru specializarea lor, 41,5% spun că au renunțat la căutare căci nimeni nu i-a ajutat atunci când au încercat să găsească un loc de muncă.

Analize inferențiale. Pentru a vedea ce influențează tranziția de succes spre maturitate precum și decizia tânărului de a avea o experiență în muncă în primii ani ai perioadei adulte demersul nostru a fost structurat după cum urmează: descrierea variabilelor folosite în analizele statistice urmând ca la final să interpretăm relația dintre rezultatele tranziției de succes spre maturitate dar și debutul în muncă al tinerilor prin diverse variabile explicative comentând rezultatele obținute. În cadrul acestui subcapitol încercăm să răspundem la următoarele două întrebări de cercetare:

1. Care sunt rezultatele unei tranziții de succes spre maturitate și cum sunt explicate de factori demografici, ai excluziunii sociale și al evenimentelor negative de viață?
2. Care sunt factorii care influențează debutul tinerilor în muncă?

În această a IV-a parte a cercetării ne-am propus următoarele **obiective**:

1. Să examinăm modul de viață al adulților emergenți din România prin prisma continuării studiilor după finalizarea liceului și a lansării lor în prima experiență în muncă.
2. Să urmărim modul în care unii tineri reușesc să îmbine studiile cu munca.
3. Să descriem factorii cauzali care pot explica tranziția de succes la maturitate și a debutului în muncă (finalizarea liceului prin examenul de BAC și continuarea studiilor după finalizarea liceului prin urmarea cursurilor de specializare, a unei școli post-liceale sau într-o formă de învățământ superior și/sau angajarea în muncă), factorii individuali și familiali (gradul de ocupare a părinților, aprecierea nivelului de trai, statutul socio-economic, deprivare materială, nivelul de educație al părinților, genul, mediul urban/rural) și factorii psihologici (stima de sine, optimism, satisfacția cu viața, depresie etc);
4. Să vedem dacă factorii excluziunii sociale – deprivarea materială, sărăcia financiară, intensitatea scăzută a muncii în gospodărie (conform definiției EUROSTAT) influențează realizarea unei tranziții de succes spre maturitate.

Ipoteze: Ipoteza 1. Tranzițiile de succes stau sub influența excluziunii sociale.

În elaborarea ipotezei am avut la bază concepția lui Schoon și Silbereisen, 2009 care spun că experiența tranziției depinde și de resursele economice, oportunitățile și constrângerile contextului familial și a lui Lent et al., 1999 care spun că formarea scopurilor și acțiunilor

sunt modelate de influențele contextuale (suporturi din partea mediului și obstacole). Factorii excluziunii sociale la care ne-am uitat sunt deprivarea materială, sărăcia familială, intensitatea scăzută a muncii (conform EUROSTAT³), iar pentru a avea o imagine mai fidelă, riguroasă a excluziunii sociale am luat în considerare și nivelul de educație al părinților și percepția asupra propriului statut al familiei. Modelul explicativ al tranzițiilor de succes poate fi îmbunătățit prin adăugarea unor factori care țin de evenimentele de viață. Astfel că formulăm o a doua ipoteză:

Ipoteza 2. Evenimentele negative de viață au un efect negativ semnificativ asupra șanselor unei tranziții de succes a tinerilor spre maturitate.

În elaborarea ipotezei am avut la concepția lui Elder, 1998; Mortimer și Shanahan, (2002) și teoria perspectivei cursului vieții. În categoria evenimentelor negative de viață am inclus acele evenimente în asupra cărora tânărul nu are nici o influență, dintre aceste amintim îmbolnăvire gravă sau deces în familie, șomaj sau înrăutățire financiară a părinților, pierderea locuinței, consum excesiv de alcool, tutun, droguri în familie, rudă în închisoare, asistarea la violență gravă.

Pe baza criteriilor maturității propuse de Arnett (tabelul 4.2, p. 183 din teză) am compus factori de succes ai tranziției pe care apoi i-am introdus în câteva modele explicative ca variabile dependente. Factorii i-am compus din întrebările preluate din baza de date longitudinală a proiectului IDEI, menționat în introducerea acestui rezumat. Astfel am selectat din chestionarul aplicat tinerilor în primul val al studiului longitudinal corespondentul criteriilor descrise de Arnett prin *Inventarul de dimensiuni ale adulților emergenți* (IDEA) pentru a crea variabilele dependente (rezultantele) care definesc *tranziția de succes la maturitate*, acestea fiind *succesul educațional, bunăstarea psihologică, evitarea comportamentelor de risc și sănătatea*.

Reamintim că din categoria variabilei demografice fac parte genul și mediul de rezidență al tânărului. Din categoria variabilei excluziunii sociale fac parte deprivarea materială, sărăcia financiară, intensitate scăzută a muncii și educația părinților tânărului și percepția propriului statut social al familiei. Variabila independentă ce ține de evenimentele negative de viață se referă la următoarele evenimente asupra cărora tânărul nu are niciun control sau influență: accidentare, îmbolnăvire gravă sau deces în familie, șomaj sau înrăutățire financiară a părinților, jefuirea bunurilor personale, consum excesiv

³ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion, accesat la 13.08.2015.

de tutun, alcool, droguri în familie, rudă în închisoare, pierderea locuinței, despărțirea de familie, asistarea la violență gravă sau calamități ce au pus viața în pericol.

Pentru fiecare dintre cele cinci variabile dependente prin care am măsurat tranzițiile de succes am realizat câte trei modele de regresie liniară (ierarhică) introducând pe rând în blocuri în fiecare dintre pași (model) variabilele de control. Astfel pentru a vedea cât din varianța variabilei dependente (adică pe rând dintre cele cinci tranziții de succes) este explicată de variabilele (factorii de control, indicatorii) demografici, ai excluziunii sociale și ai influenței evenimentelor negative de viață, le-am introdus pe rând în cele trei modele de regresie. În cazul tuturor celor cinci variabile dependente, în primul model am introdus variabile demografice (gen, mediu de rezidență) pentru a vedea influența efectului acestora asupra succesului educațional, al bunăstării psihologice, al evitării angajării în comportamente de risc, al percepției asupra sănătății și al angajării în muncă. În pasul doi, am introdus un al doilea grup de factori pentru a vedea câtă putere explicativă au indicatorii excluziunii sociale, ținând sub control variabilele demografice. În ultimul pas am introdus factorul compozit care cuprinde acele evenimente de viață negative asupra cărora tânărul nu are nici un control, dar care am presupus noi, pot influența (negativ) tranziția de succes spre maturitate. Introducând și acest factor putem vedea, în modelul trei cât din varianța succesului educațional, al evitării angajării în comportamente de risc, al bunăstării psihologice, al percepției asupra stării de sănătate și al angajării în muncă al tinerilor este explicată prin intermediul acestor trei grupe de factori (demografici, ai excluziunii sociale și al evenimentelor negative de viață). Prezentăm mai jos cum sunt explicați fiecare dintre factorii tranziției de succes la maturitate:

Succesul educațional este explicat de către gen și mediu de rezidență în proporție de 6%, de către factorii excluziunii sociale în proporție de 7% și de către evenimentele negative în proporție de 1%. Toți acești factori explică împreună 14,4% din varianța succesului educațional al unui tânăr.

Bunăstarea psihologică este explicată în proporție de 0,6% de către gen și mediu de rezidență, în proporție de 3,4% de către factorul excluziunii sociale și de 10% de către factorul evenimente negative de viață. Toți acești factori explică împreună 13,3% din varianța bunăstării psihologice a unui tânăr.

Evitarea angajării în comportamente de risc este explicată de 8% de către factorii demografici (gen, mediu de rezidență), de 1% de către factorul excluziunii sociale (deprivare materială, sărăcie financiară, intensitate scăzută a muncii, nivel

educațional al părinților) și în proporție de 5% de către factorul ce ține de evenimentele negative de viață. Toți acești factori explică împreună aproximativ 15% (14,9%) din variația evitării de a se angaja în comportamente de risc al tânărului.

Percepția asupra stării de sănătate este explicată 5% de către gen și mediu de rezidență, 3% din variația stării de sănătate este explicată de factorul excluziunii sociale și 4% de către factorul ce ține de evenimentele negative de viață. Toți acești factori împreună explică 12% din variația stării de sănătate a tânărului.

Angajarea în muncă este explicată 1% de către gen și mediu de rezidență, 4% de către factorii excluziunii sociale și 1% de către factorul ce ține de evenimentele negative de viață. Toți acești factori explică 6% din variația angajării în muncă a tinerilor.

Genul și mediul de rezidență explică 6% din succesul educațional, 0,6% din bunăstarea psihologică, 8% din evitarea angajării în comportamente de risc, 5% din starea de sănătate și 1% din angajarea în muncă. Variabilele demografice (gen, mediu de rezidență) au cea mai mare contribuție în explicarea evitării angajării tânărului în comportamente de risc (8%), apoi în explicarea succesului educațional (6%), urmată de 5% în explicarea stării de sănătate. Variabilele demografice explică cel mai puțin bunăstarea psihologică și angajarea în muncă a tinerilor (0,6% respectiv 1%).

Factorii excluziunii sociale explică 6% succesul educațional, 3,4% bunăstarea psihologică, 1% evitarea angajării în comportamente de risc, 3% din percepția asupra stării de sănătate și 4% angajarea în muncă a tânărului. Cea mai mare contribuție a factorilor excluziunii sociale o au în explicarea succesului educațional al tânărului, explică 4% din angajarea în muncă, 3,4% din bunăstarea psihologică, 3% din percepția asupra stării de sănătate a tânărului și cea mai mică putere explicativă a factorilor excluziunii sociale este în variația evitării angajării în comportamente de risc a tânărului.

Factorii ce țin de existența evenimentelor negative explică 1% din succesul educațional, 10% din bunăstarea psihologică, 5% din evitarea angajării în comportamente de risc, 4% din percepția asupra stării de sănătate și 1% din angajarea în muncă a tinerilor. Factorii ce țin de evenimentele negative de viață au cea mai mare contribuție în explicarea bunăstării psihologice a tânărului (10% din variația bunăstării psihologice este explicată prin intermediul factorilor ce țin de

evenimentele negative de viață), 5% explică pentru evitarea angajării în comportamente de risc al tânărului, 4% din percepția asupra stării de sănătate și cel mai puțin 1% explică din angajarea în muncă a tânărului.

Analizele de regresie liniară (ierarhică) a arătat următoarele

- Efectul cel mai mare asupra *succesului educațional* îl are factorii ce țin de factorii excluziunii sociale, 7% din varianța succesului educațional este explicată de către *factorii excluziunii sociale*.
- Efectul cel mai mare asupra *bunăstării psihologice* a tânărului îl are factorii ce țin de evenimentele negative de viață, 10% din varianța bunăstării psihologice a tânărului este explicată de către *factorii evenimentelor negative de viață*.
- Efectul cel mai mare asupra *evitării angajării în comportamente de risc* îl au factorii demografici, 8% din varianța evitării angajării în comportamente de risc este explicată de *gen și mediul de rezidență al tânărului*.
- Efectul cel mai mare asupra *percepției stării de sănătate* îl au factorii demografici, 5% din varianța percepției asupra stării de sănătate a tânărului este explicată de către *gen și mediul de rezidență*.
- Efectul cel mai mare asupra *angajării în muncă* al tinerilor îl au factorii excluziunii sociale, 4% din varianța angajării în muncă este explicată de către *factorii excluziunii sociale*.

Influența cea mai mare a acestor trei factori (variabile demografice, factorii excluziunii sociale și cei ce țin de evenimentele negative de viață) o au asupra *evitării angajării în comportamente de risc* (explică 14,9% din varianță), urmată de *efectul asupra succesului educațional*, explicând 14,4% din varianța succesului educațional, 12% din percepția asupra stării de sănătate este explicată de acești trei factori și 6% din varianța angajării în muncă a tânărului.

Factorii excluziunii sociale au cel mai mare efect asupra succesului educațional al tânărului și asupra angajării în muncă (7% respectiv 4% din varianța succesului educațional, respectiv angajării în muncă este explicată de către factorii excluziunii sociale). Factorii demografici (gen, mediu de rezidență) au cel mai mare efect asupra evitării angajării în comportamente de risc al tinerilor și asupra percepției stării de sănătate (8% respectiv 5% din varianța evitării angajării în comportamente de risc, respectiv a percepției asupra stării de sănătate a tânărului este explicată de către factorii demografici).

Factorii ce țin de evenimentele negative de viață au cel mai mare efect în cazul unei singure tranziții de succes spre maturitate și anume în cazul bunăstării psihologice a tânărului, explicând 10% din varianța bunăstării psihologice, de altfel având cel mai mare efect dintre toate variabilelor de control. Al doilea cel mai mare efect al unei variabile de control este cel al variabilei independentă ce ține de factorii demografici (gen, mediu de rezidență) pe care îl are asupra evitării angajării în comportamente de risc și anume 8% din varianța evitării angajării în comportamente de risc este explicată prin intermediul factorilor demografici.

Tabelul 4.24. prezintă rezultatele obținute în urma prezicerii succesului educațional. În prima etapă variabilele demografice, individuale (gen, mediu de rezidență) au avut un efect semnificativ asupra succesului educațional explicând 6% din varianță. Datele din pasul 2 sunt obținute în urma introducerii în modelul explicativ a variabilelor ce țin de excluderea socială (deprivare materială, educația părinților, sărăcia financiară, intensitate scăzută a muncii, percepția statutului familiei). Se obține astfel un plus de 7% în explicarea varianței, iar în ultimul pas, în modelul 3 introducând și o variabilă ce ține de contextul social (evenimente negative, pasive) întregul model explică 14% din succesul educațional al tinerilor. Contribuția cea mai mare în explicarea succesului educațional al tinerilor a avut-o educația superioară a părinților, genul și educația medie a părinților, cu alte cuvinte tinerii a căror părinți au mai mulți ani de educație au și un succes educațional mai mare (să finalizeze un liceu, să aibă o reușită la examenul de BAC, să continue pregătirea post-liceu, să se înscrie la învățământul superior, să aibă rezultate bune la învățătură și să vrea să continue pregătirea educațională).

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Er. Std	sig.	B	Er. Std	sig.	B	Er. std	sig.
(Constant)	4,009	0,087	0,000	3,653	0,235	0,000	3,778	0,237	0,000
Gen (0=băiat)	0,636	0,087	0,000	0,642	0,084	0,000	0,645	0,084	0,000
Mediu de rezidență (0=rural)	0,547	0,088	0,000	0,269	0,090	0,003	0,297	0,090	0,001
Deprivare materială severă (0=nu)	-	-	-	-0,477	0,117	0,000	-0,456	0,116	0,000
Ed. părinților, educație medie	-	-	-	0,603	0,162	0,000	0,627	0,162	0,000
Ed. părinților, ed. superioară	-	-	-	1,013	0,172	0,000	1,034	0,172	0,000
Sărăcie financiară (0=nu)	-	-	-	-0,393	0,105	0,000	-0,374	0,104	0,000
Intensitate scăzută a muncii (0=nu)	-	-	-	-0,634	0,197	0,001	-0,598	0,197	0,002
Percepția statutului familiei	-	-	-	0,006	0,024	0,814	-0,005	0,024	0,852
Evenimente neg., tânărul NU rol activ	-	-	-	-	-	-	-0,100	0,030	0,001
N	1376			1376			1376		
R ²	0,062			0,137			0,144		
Sig. R change	0,062			0,075			0,007		

Tabel 4.24. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru *succes educațional*

Tabelul 4.25. prezintă analiza de regresie pentru bunăstarea psihologică. În primul pas, variabilele demografice, individuale (gen, mediu de rezidență) deși au avut un efect

semnificativ asupra bunăstării psihologice, au explicat sub 1% din varianța bunăstării psihologice, însă până în pasul final după introducerea variabilelor ce țin de excluziunea socială (deprivare materială, educația părinților, sărăcia financiară, intensitate scăzută a muncii, percepția statutului familiei) și contextul social (evenimente negative, pasive), ca variabile explicative, puterea explicativă crește la 13%. Variabilele cu un efect semnificativ în model sunt variabilele demografice, individuale: gen ($B=-1,813$), mediul urban ($B=-1,733$) și variabila ce ține de excluziunea socială: percepția subiectivă asupra familiei ($B=1,013$), cea mai mare influență asupra explicării bunăstării psihologice a tinerilor având-o variabila ce ține de contextul social în care au crescut tinerii (inexistența evenimentelor negative, asupra cărora tânărul nu are nici un control), evenimentele pasive, fără rol activ ($B=-3,258$), ce înseamnă că cu cât în viața tinerilor au loc evenimente precum accidentarea sau o boală gravă, probleme cu poliția, îmbolnăvirea gravă sau moartea unui membru al familiei; șomajul sau înrăutățirea statutului financiar al părinților, asistat la scene de violență gravă în familie, consum excesiv al unui membru al familiei de alcool, droguri, jefuit sub amenințarea forței, despărțit de familie, trecerea printr-o calamitate naturală cu punerea vieții în pericol cu atât bunăstarea psihologică a tânărului este mai mică, cei care nu trec prin astfel de evenimente bucurându-se de o bunăstare psihologică mai mare.

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Er. Std	sig.	B	Er. Std	sig.	B	Er. std	sig.
(Constant)	76,177	0,820	0,000	68,136	2,270	0,000	72,257	2,187	0,000
Gen (0=băiat)	-1,711	0,820	0,037	-1,869	0,809	0,021	-1,813	0,769	0,019
Mediu de rezidență (0=rural)	1,706	0,828	0,040	0,867	0,867	0,317	1,733	0,828	0,037
Deprivare materială severă (0=nu)	-	-	-	-0,503	1,121	0,654	0,190	1,068	0,859
Ed. părinților, educație medie	-	-	-	1,416	1,568	0,367	2,235	1,494	0,135
Ed. părinților, ed. Superioară	-	-	-	0,827	1,664	0,619	1,562	1,584	0,324
Sărăcie financiară (0=nu)	-	-	-	-1,709	1,007	0,090	-1,131	0,960	0,239
Intensitate scăzută a muncii (0=nu)	-	-	-	-3,837	1,924	0,046	-2,479	1,834	0,177
Percepția statutului familiei	-	-	-	1,346	0,235	0,000	1,013	0,226	0,000
Evenimente neg., tânărul NU rol activ	-	-	-	-	-	-	-3,258	0,274	0,000
N	1354			1354			1354		
R ²	0,006			0,041			0,133		
Sig. R change	0,006			0,035			0,091		

Tabelul 4.25. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru *bunăstare psihologică*

Tabelul 4.26. Prezintă rezultatele analizei de regresie pentru explicarea influențelor variabilelor demografice, individuale, a celor ce țin de excluziunea socială și a celei ce ține de contextul social asupra evitării angajării tinerilor în comportamente de risc. Pe parcursul celor trei modele pe măsura introducerii tuturor variabilelor explicative, puterea explicativă

crește de la 8% ($R^2= 0,82$) în cazul modelului în care sunt introduse doar variabilele individuale la 9% ($R^2=0,09$) când în model sunt și variabilele ce țin de contextul social și ajungând la o putere explicativă de 14% ($R^2= 0,14$) în care alături de aceste două categorii de variabile introducem și variabila ce ține de contextul social. Astfel genul ($B= 0,597$), mediul de rezidență ($B= - 0,228$), educația părinților (superioară) ($B= - 0,304$) și existența evenimentelor negative, pasive ($B= - 0,201$) sunt cele care au efecte semnificative până în ultimul model, cel mai mare efect asupra evitării comportamentelor de risc îl are genul și educația părinților în sensul că, fetele și tinerii a căror părinți au un nivel educațional mai mare sunt și cei care se angajează mai puțin în comportamente de risc.

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Er. Std	sig.	B	Er. Std	sig.	B	Er. std	sig.
(Constant)	7,743	0,061	0,000	7,664	0,171	0,000	7,916	0,168	0,000
Gen (0=băiat)	,588	0,061	0,000	0,588	0,061	0,000	0,597	0,059	0,000
Mediu de rezidență (0=rural)	-,319	0,062	0,000	-0,280	0,065	0,000	-0,228	0,063	0,000
Deprivare materială severă (0=nu)	-	-	-	-0,016	0,085	0,853	0,028	0,082	0,730
Ed. părinților, educație medie	-	-	-	-0,152	0,119	0,201	-0,103	0,115	0,369
Ed. părinților, ed. superioară	-	-	-	-0,344	0,126	0,006	-0,304	0,122	0,013
Sărăcie financiară (0=nu)	-	-	-	0,024	0,075	0,752	0,060	0,073	0,409
Intensitate scăzută a muncii (0=nu)	-	-	-	-0,182	0,144	0,206	-0,100	0,140	0,473
Percepția statutului familiei	-	-	-	0,043	0,018	0,015	0,023	0,017	0,185
Evenimente neg., tânărul NU rol activ	-	-	-	-	-	-	-0,201	0,022	0,000
N	1343			1343			1343		
R ²	0,082			0,094			0,149		
Sig. R change	0,082			0,012			0,055		

Tabel 4.26. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru evitarea angajării în *comportamente de risc*

În tabelul 4.27. în care am introdus în 3 modele de regresie liniară ierarhică aceleași variabile explicative, puterea explicativă a ultimului model crește de la 5% ($R^2=0,05$) la 12,0% ($R^2=0,12$) pentru a explica sănătatea bună a tinerilor. Variabilele cu efecte semnificativ asupra explicării unei sănătăți mai bune a tinerilor în ultimul model, explicând 12,0% din varianță au fost genul ($B= -0,450$; $p<0,0005$), mediul de rezidență ($B= 0,118$; $p<0,0005$), deprivarea materială ($B= - 0,146$; $p< 0,05$), percepția statutului familiei ($B= 0,068$; $p<0,0001$) și existența evenimentelor pasive ($B= - 0,144$; $p<0,0001$). Fetele, tinerii din rural, cei care nu sunt în situație de deprivare materială, cei care au o percepție mai bună asupra statutului financiar al familiei nu au experimentat evenimente negative în viața lor se simt a avea o sănătate mai bună comparativ cu băieții, tinerii din urban, cei care sunt în situație de deprivare materială și care au o percepție mai puțin bună asupra statutului financiar al familiei sau au trăit în viața lor evenimente negative în care nu ei au avut un rol activ.

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Er. Std	sig.	B	Er. Std	sig.	B	Er. std	sig.
(Constant)	3,587	0,053	0,000	3,317	0,148	0,000	3,498	0,147	0,000
Gen (0=băiat)	-0,454	0,053	0,000	-0,456	0,053	0,000	-0,450	0,052	0,000
Mediu de rezidență (0=rural)	0,109	0,054	0,043	0,082	0,057	0,147	0,118	0,056	0,034
Deprivare materială severă (0=nu)	-	-	-	-0,176	0,073	0,016	-0,146	0,072	0,042
Ed. părinților, educație medie	-	-	-	-0,224	0,102	0,028	-0,191	0,100	0,056
Ed. părinților, ed. Superioară	-	-	-	-0,196	0,108	0,070	-0,167	0,106	0,114
Sărăcie financiară (0=nu)	-	-	-	0,078	0,066	0,236	0,107	0,065	0,099
Intensitate scăzută a muncii (0=nu)	-	-	-	-0,156	0,124	0,210	-0,110	0,122	0,366
Percepția statutului familiei	-	-	-	0,083	0,015	0,000	0,068	0,015	0,000
Evenimente neg., tânărul NU rol activ	-	-	-	-	-	-	-0,144	0,019	0,000
N	1349			1349			1349		
R ²	0,054			0,087			0,125		
Sig. R change	0,054			0,034			00,38		

Tabelul 4.27. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru percepția stării de *sănătate*

Tabelul 4.28. arată cum se comportă variabilele explicative introduse în modelele de regresie liniară ierarhică pentru explicarea experienței în muncă a tinerilor, puterea efectului explicativ fiind mică (de 0,1%, $R^2=0,01$) și crescând puțin până în pasul final al modelului 3 (0,6%, $R^2=0,06$) când au fost introduse în analiză toate variabilele. Efecte semnificative asupra angajării în muncă a tinerilor le au variabile precum genul, nivelul educațional crescut al părinților, sărăcia financiară, percepția subiectivă asupra statutului familiei și existența evenimentelor negative, fără rol activ din partea tânărului. Cea mai mare influență asupra angajării în muncă a tinerilor o are educația părinților ($B=-0,184$). Intensitatea scăzută a muncii în familie are efect semnificativ în modelul de regresie 2 ($B=0,218$; $p<0,05$), dar odată cu introducerea variabilei existența evenimentelor negative, fără influența tânărului, efectul semnificativ al acestei variabile dispare. Băieții, cei ai căror părinți nu au studii superioare, tinerii care se află în situație de sărăcie financiară, cei care au o percepție mai puțin bună asupra statutului financiar familial și cei care au trăit evenimente negative în viața lor (probabil șomajul sau înrăutățirea statutului financiar al părinților, dar și celelalte evenimente negative) sunt cei care tind să aibă o experiență în muncă încă de la începutul perioadei adulte tinere.

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Er. std	sig.	B	Er. std	sig.	B	Er. std	sig.
(Constant)	1,755	0,046	0,000	1,916	0,127	0,000	1,830	0,128	0,000
Gen (0=băiat)	-0,146	0,046	0,002	-0,141	0,045	0,002	-0,143	0,045	0,002
Mediu de rezidență (0=rural)	-0,143	0,046	0,002	-0,035	0,049	0,468	-0,054	0,048	0,267
Deprivare severă (0=nu)	-	-	-	0,050	0,063	0,424	0,036	0,063	0,567
Ed. părinților, educație medie	-	-	-	0,029	0,088	0,742	0,012	0,087	0,887
Ed. părinților, ed. superioară	-	-	-	-0,169	0,093	0,068	-0,184	0,092	0,047
Sărăcie financiară (0=nu)	-	-	-	0,136	0,056	0,016	0,123	0,056	0,029
Intensitate scăzută a muncii (0=nu)	-	-	-	0,218	0,106	0,041	0,193	0,106	0,068
Percepția statutului familiei	-	-	-	-	-	-	0,068	0,016	0,000
Evenimente neg., tânărul NU rol activ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
N	1376			1376			1376		
R ²	0,014			0,052			0,064		

Sig. R change	0,014	0,038	0,012
---------------	-------	-------	-------

Tabelul 4.28. Analiza de regresie liniară (ierarhică) pentru *angajarea în muncă*

Am realizat și analize de regresie liniare ierarhice pentru aceleași variabile dependente succes educațional, bunăstare psihologică, sănătate, comportamente de risc și muncă, introducând în modele de această dată variabila deprivare materială cu 4 nuanțe în funcție de intensitatea deprivării. Puterea explicativă a acestor noi modele este similară cu cele prezentate anterior, cele patru nivele ale deprivării materiale alături de celelalte variabile individuale (demografice), variabile ce țin de excluziunea socială și cea care ține contextul social explicând 13% din succesului educațional, 14% din bunăstarea psihologică, 15% din evitarea comportamentelor de risc, 11% din sănătate și sub 1% din experiența în muncă (0,6%). Puterea explicativă a acestor nivele sau trepte ale deprivării materiale este semnificativă în cazul succesului educațional (deprivare materială nivel 4; B= - 0,482; p<0,05), al bunăstării psihologice (deprivare materială, nivel 4; B=3,006; p<0,05) și al sănătății (deprivare materială, nivel 1, B= 0,264; p<0,05) și nu este semnificativă în cazul evitării comportamentelor de risc și al debutului în muncă.

Debutul în muncă al tinerilor și factorii care îl influențează

Pentru studiul debutului în muncă a tinerilor, ne-au interesat tinerii care au raportat experiențe de muncă.

	Exp (B)	Sig.
Constant	3,05	0,00
Genul (ref. fată)	1,47	0,00
Mediul de rezidență (ref. urban)	1,07	0,51
Deprivare materială (ref. nu e în situație de deprivare materială)	0,71	0,02
Sărăcie financiară (ref. nu e sărac)	0,59	0,00
Intensitatea muncii (ref. în familie nu există situație scăzută a muncii)	0,52	0,01

Tabelul 4.29. Șanse relative a debutului în muncă al tinerilor (0- nu are experiență în muncă, 1 – are experiență în muncă)

Calculând coeficientul de determinare multiplă R^2 Nagelkerke, constatăm că modelul explică 0,4% din variația variabilei dependente *debutul în muncă al tinerilor*, un procent destul de mic. Modelul ne ajută să eliminăm variabile ne semnificative. Uitându-ne la coeficienții beta exponențiali, a reieșit, că:

- șansa ca o persoană de gen feminin să prefere un debut în muncă față de șansa ca o persoană de gen masculin să nu prefere experimentare muncii de la această etapă a

vieții crește cu un factor de 1,47 atunci când indicele de gen crește cu o unitate, ținând sub control celelalte variabile.

- în ceea ce privește deprivarea materială, șansa ca un tânăr să prefere un debut în muncă de la această vârstă comparativ cu unul care să nu prefere un astfel de debut scade cu un factor de 0,71. Prin urmare tinerii a căror familie nu se află în situație de deprivare materială au șanse mai mici să prefere un debut în muncă de la această vârstă.
- aceeași situație e și în cazul tinerilor care nu sunt în situație de sărăcie financiară, șansa de a prefera un debut în muncă în cazul lor scade cu 0,59, astfel că tinerii care nu sunt în situație de sărăcie financiară au șanse mai mici să prefere un debut în muncă.
- șansa ca un tânăr care trăiește într-o familie în care intensitatea muncii este scăzută (conform indicatorului EUROSTAT) de a prefera un debut timpuriu în muncă crește cu 0,52, astfel că acești tineri au șanse mai mari de a prefera să lucreze imediat după finalizarea liceului sau chiar din timpul liceului.

În urma analizării datelor provenite din valul doi al cercetării panel, am ajuns la concluzia că factori demografici precum genul și mediul de rezidență, factori ai excluziunii sociale (deprivare materială severă, sărăcia financiară, intensitatea scăzută a muncii în gospodărie, educația părinților și percepția asupra propriului statut socio-economic al familiei), dar și existența sau nu a unor evenimente negative de viață au o influență semnificativă asupra tranzițiilor de succes spre maturitate (succes educațional, evitarea comportamentelor de risc, bunăstare psihologică și o percepție pozitivă a propriei sănătăți, angajare în muncă). Astfel influența cea mai mare a acestor trei factori (variabile demografice, factorii excluziunii sociale și cei ce țin de evenimentele negative de viață) asupra tranzițiilor de succes spre maturitate o au asupra *evitării angajării în comportamente de risc* (explică 14,9% din varianță), urmată de *efectul asupra succesului educațional*, explicând 14,4% din varianța succesului educațional, 12% din percepția asupra stării de sănătate este explicată de acești trei factori și 6% din varianța angajării în muncă a tânărului (a se vedea Fig. 4.6. pentru influența fiecărui factor în parte).

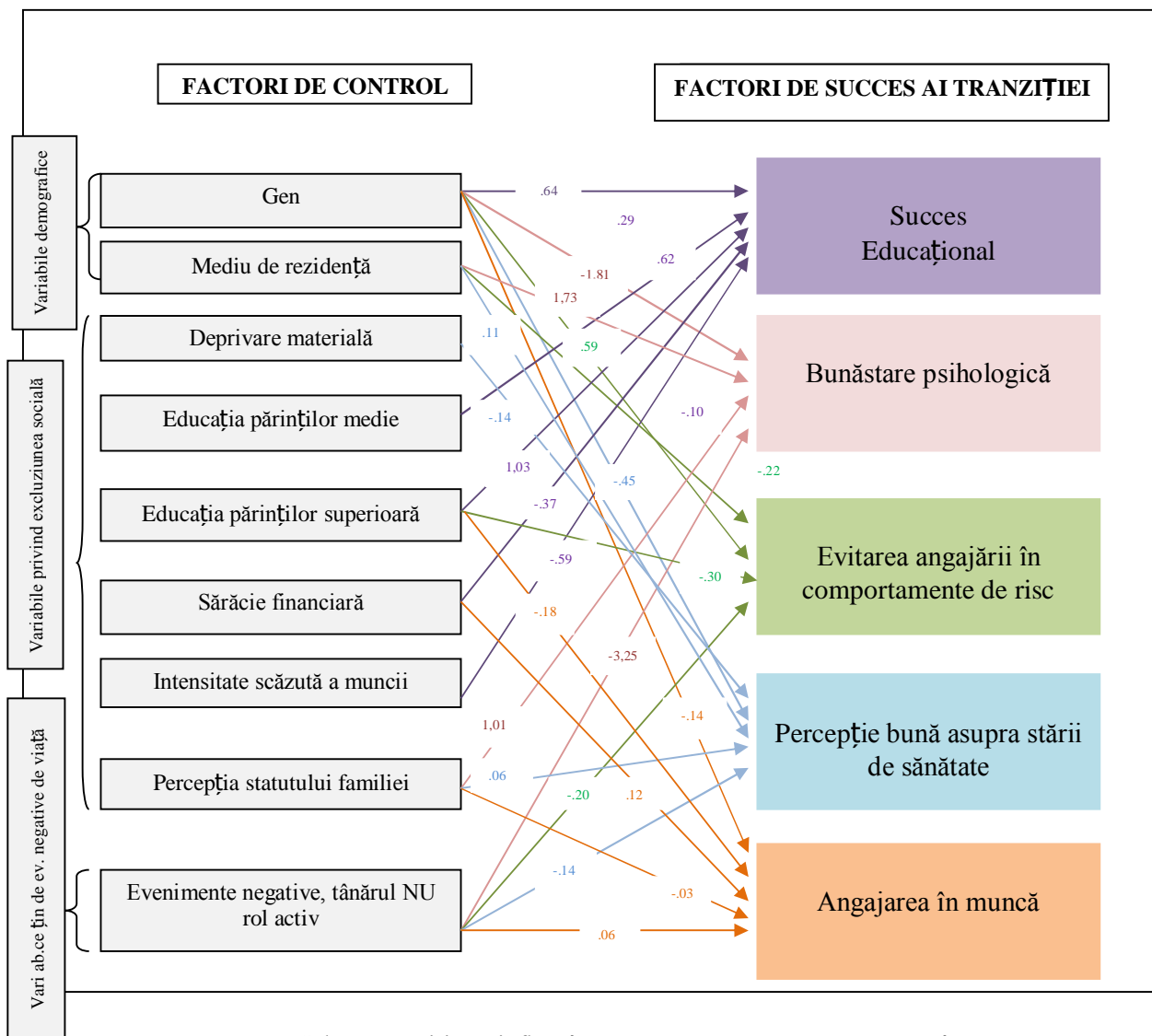

Fig. 4.6 Schema empirică a influenței factorilor de control asupra tranzițiilor de succes spre maturitate

Concluzii și limitele cercetării

Conform teoriei lui Arnett, J. J. (2000) pe care am utilizat-o în această lucrare pentru explicarea percepției propriului statut de vârstă al tinerilor, a modului cum definesc maturitatea și a influenței factorilor exclușiunii sociale și a evenimentelor negative de viață asupra tranziției de succes spre maturitate, am demonstrat că etapa adultă în curs de dezvoltare spre maturitate pare să se constituie ca o etapă distinctă a vieții și în cazul tinerilor din România.

Motivele pentru care nu se consideră pe deplin maturi, regăsite în cele mai multe răspunsuri se referă la faptul că nu au independență financiară. Deși nu este singura cauză care afectează auto-percepția cu privire la maturitate, independența are un efect semnificativ asupra generării sentimentului de atingere a stadiului de adult. Atingerea independenței financiare tot mai târziu, pentru o perioadă determinată de timp sau revenirea ulterioară la traiul susținut de părinți reprezintă una dintre cauzele principale pentru care tinerii români nu se consideră adulți. Sentimentul ambivalenței adult emergent – adult pare a fi provocat datorită dependenței financiare față de părinți, determinându-i să nu se considere pe deplin adulți.

Percepția imaginii de sine privind propria maturitate nu este clară în mintea tinerilor. În cele două studii pilot calitative (o sută de liceeni de clase terminale și o sută de studenți de la diverse specializări, CERCETAREA I și II) am adunat dovezi că, asemănător cu datele din America (Arnett, 2001), China (Nelson, 2004), Cehia (Macek et al., 2007), Austria (Sirsch et al., 2007), Grecia (Petrogiannis, 2011) și alte țări printre care și România (Nelson, 2009) perioada tranziției spre maturitate este un timp de incertitudine. Tabloul percepției maturității care sumarizează rezultatele din țări și culturi diferite arată că procentul tinerilor români e similar cu cel al altor tineri privind sentimentul ambivalent al statutului de vârstă. Majoritatea tinerilor lotului nostru de studenți între 18-25 de ani (69%) au răspuns la întrebarea „*Simți că ești adult?*” alegând varianta „*în unele privințe da, în altele nu*”. Un procent de 25% dintre tinerii români consideră că sunt adulți, dar dacă-i luăm în calcul și pe cei care au spus categoric „*nu*” procentul tinerilor români care nu se consideră adulți ajunge la 75%. Ambiguitatea sentimentului de a se simții maturi în răspunsurile tinerilor poate fi explicată prin criteriile prin care aceștia definesc trecerea la maturitate, referindu-se la calități de caracter ce se obțin gradual (se dezvoltă treptat), sunt intangibile și dificil de evaluat în mod explicit și expres precum asumarea responsabilității consecințelor faptelor proprii, luarea deciziilor fără influența altora, și a devenirii mai

puțin auto-orientat. Acestea sunt procese care se obțin parcurgând o perioadă lungă de timp.

Specificul perioadei emergente de tranziție a fost confirmat și de studiile din cadrul proiectului „*Rezultatele adolescenței. O perspectivă longitudinală*” (pe două loturi însumând opiniile a 1240 liceeni și studenți) (în lucrare CERCETAREA III), folosind un instrument de cercetare testat internațional (*Inventarul de dimensiuni ale adulților emergenți*) propus de Arnett (2001). Rezultatele reflectă criteriile interne ai statutului de adult ca fiind criteriile importante de maturitate pentru tinerii din societățile de astăzi, mai degrabă decât evenimente de tranziție (de ex. a te căsători sau a deveni părinte), care s-au clasat pe locuri foarte joase în opțiunile tinerilor. În ciuda faptului că rezultatele au demonstrat diferențe culturale între diferitele țări, datele din România sunt similare cu cele ale tinerilor americani, austrieci, greci, canadieni, israelieni, chinezi care arată că tranziția la maturitate este definită mai mult prin tranziții individuale, echilibrate în parte de criteriile care reflectă preocuparea pentru alții. O posibilă explicație a apropierii concepției tinerilor români de cei din alte societăți ar putea fi mediul economic, social și cultural actual, cu numeroase schimbări care pot fi văzute în România inclusiv în îmbunătățirea standardului de viață și adoptarea valorilor și ideologiilor individualiste specifice societăților din Vest.

În urma analizelor realizate pe eșantioanele din studiile panel, am studiat legătura dintre factorii exclușunii sociale și variabilele care caracterizează succesul perioadei de tranziție. Recurgând la analizele de regresie am constatat că deși puterea explicativă a acestor factori luați împreună asupra celor cinci tranziții de succes spre maturitate este mică, efectul cel mai mare al fiecăruia dintre cele trei grupuri de factori este diferit pentru explicarea celor cinci tranziții de succes în parte. Astfel, exclușunea socială are cel mai mare efect asupra succesului educațional și asupra angajării în muncă. Factorii ce țin de evenimentele negative de viață au cel mai mare efect asupra bunăstării psihologice. Factorii demografici au cel mai mare efect asupra evitării comportamentelor de risc și asupra percepției stării de sănătate.

Conform abordărilor teoretice am pornit de la ipoteza că tranzițiile de succes stau sub influența exclușunii sociale (Elder, 1991), iar efectul evenimentelor negative din viața unui tânăr diminuează șansele unei tranziții de succes spre maturitate (Dykstra, van Wissen, 1999).

În urma testării ipotezei pe datele longitudinale ale celor 1509 tineri participanți la ambele valuri ale cercetării (CERCETAREA IV), am ajuns la concluzia că factori demografici, cei ai excluziunii sociale și cei ce țin de evenimente negative de viață influențează statutul social și succesul perioadei de tranziție. Mai precis, factorii excluziunii influențează semnificativ traseul educațional, evitarea comportamentelor de risc, angajarea în muncă a tinerilor respondenți și contribuie la creșterea nivelului de bunăstare psihologică și a percepției calității bune a propriei sănătăți. Din testarea modelelor de regresie a reieșit de asemenea, că traseele și rezultatele educaționale și de debut în cariera profesională, dar mai ales angajarea în comportamente de risc sunt influențate semnificativ de existența unor evenimente negative de viață. Astfel influența cea mai mare a modelelor care cuprind 1. *variabile demografice* (gen, mediu de rezidență), 2. *excluziunea socială* (deprivare materială severă, sărăcia financiară, intensitatea scăzută a muncii în gospodărie, educația părinților și percepția asupra propriului statut socio-economic al familiei) și 3. *evenimentele negative de viață* se exercită asupra *evitării angajării în comportamente de risc* (explică 14,9% din varianță), urmată de *efectul asupra succesului educațional* (explică 14,4% din varianță), 12% din percepția asupra stării de sănătate și 6% din varianța angajării în muncă a tânărului (a se vedea Fig. 4.6 pentru influența fiecărui factor în parte).

Dintre tinerii care nu-și mai continuă studiile, majoritatea (61,3%) nu au resurse și nu cred că pot îmbina studiile cu munca, aceștia spunând că au trebuit/au vrut să muncească, să se întrețină invocând motive economice (nu au avut resurse, bani), aproape un sfert (23,4%) au picat examenele, iar 5,9% spun că le este suficientă atâta școală. Dintre cei care își continuă educația majoritatea sunt studenți și aproximativ 60% vor să urmeze un master în străinătate.

Jumătate dintre tineri au experiență în muncă, un sfert lucrând și în prezent, chiar dacă nu într-un domeniu legat de specializarea urmată sau într-un loc de muncă care să-i ajute în realizarea planurilor de carieră. S-au angajat fie printr-un interviu/concurs, prin recomandarea din partea unei cunoștințe/prieteni, puțin peste 10% dintre ei fiind ajutați chiar de părinți să-și găsească un loc de muncă. De altfel cei mai mulți sunt sprijiniți de părinți, nu neapărat financiar, pentru a se descurca în viața de zi cu zi. Majoritatea au lucrat/lucrează pentru a câștiga bani și 20% pentru a câștiga experiență. Majoritatea nu muncesc pentru că spun ei, studiază (deci vor să se dedice studiului, nu văd cum ar face față și pregătirii educaționale și muncii). Pe locul doi se situează lipsa de experiență și a

tineretii pe care o invoca angajatorii. Un procent semnificativ spun că ei sau familia lor nu dorește ca ei să muncească, iar alții nu sunt interesați de locurile de muncă pentru că nu găsesc în domeniul în care ei se specializează sau că nu i-a ajutat nimeni să găsească un loc de muncă.

Ca atare, cercetarea panel a diferențiat parcursuri diferite de tranziție ale tinerilor în perioada de după absolvirea liceului către începutul unei cariere profesionale. Chiar dacă în eșantionul cercetării noastre din valul doi nu și-a mai păstrat reprezentativitatea națională, așa cum a fost în valul I, la nivelul studiului pe liceeni, totuși s-a putut pune în evidență șansele diferite ale tinerilor respondenți care pot conduce la debuturi de carieră profesională și viață familială foarte diferite.

Limitele prezentului studiu și direcțiile viitoare de cercetare

Majoritatea covârșitoare a tinerilor eșantionului din valul 2 al cercetării panel au absolvit liceul, s-au prezentat la BAC și l-au promovat. Cum s-a putut vedea din tabelul cu datele demografice ale eșantionului, cei din valul 2 provin în mai mare măsură din mediul urban și sunt studenți în diferite centre universitare din țară. Tinerii cu eșec la examenul de bacalaureat, cei din mediul rural, cei care au absolvit licee profesionale, cei care sunt plecați în străinătate, etnicii romi, cei cu dizabilități, sau tinerii din sistemul de protecție a copilului sunt subreprezențați în acest studiu. Parte din aceste grupuri vulnerabile au fost investigate în cadrul proiectului de cercetare „*Rezultatele adolescenței. O perspectivă longitudinală*” de către alți colegi de cercetare (Pop, Roth, 2015), altă parte va trebui să fie investigată de acum încolo.

Totuși, chiar cu aceste limite, s-a putut pune în evidență că după absolvirea liceului tinerii pot urma diverse trasee de viață. Fie continuă pregătirea educațională, fie intră pe piața muncii (nevoiți să se întrețină pe ei și/sau familiile lor), o combinație între cele două sau ajung să trăiască o perioadă de stagnare, neștiind ce să facă cu viața lor, neavând resursele necesare pentru a continua pregătirea educațională (de cele mai multe ori resemnându-se cu statutul de șomer, necalificați în cazul unora sau întreținuți de părinți, în cazul altora). În cercetările viitoare s-ar putea continua investigațiile de tip cantitativ și calitativ pe linia descrierii diferitelor trasee de evoluție spre statutul de adult matur (similar celor descrise de Roth et al., 2009) în funcție de cele două genuri, în mediul rural, la etnicii romi, la absolvenții de liceele profesionale, la tinerii delincvenți și la alte categorii.

Pe baza datelor de până acum se prefigurează patru tipologii de tineri: cei hotărâți de a se opri cu pregătirea educațională, tineri care sunt nevoiți să întrerupă pentru moment

studiile datorită unor factori externi (economici de cele mai multe ori, pentru a se întreține pe ei și/sau familia lor, din motive de căsătorie, sarcină, pentru a îngriji un membru al familiei ș.a.), tineri cu risc de abandon care deși continuă studiile au șanse ridicate de abandon (fie că lucrează, îmbină studiile cu rolul de părinte, nu au o motivație suficientă sau își pierd motivația pe parcursul studiilor datorită sistemului) și tineri de succes care reușesc să îmbine studiile cu munca. Dacă pentru cei din prima categorie continuarea studiilor este o chestiune de voință și opțiune proprie, pentru cei din categoria a doua și a treia dacă sunt sprijiniți și încurajați (prin politici și măsuri care să faciliteze accesul și continuarea studiilor post-liceale sau superioare) tinerii din aceste grupuri se pot întoarce la școală sau pot continua pregătirea pentru a-și completa studiile. Interesați sunt tinerii din a patra categorie pe care noi îi numim de succes, ambițioși, mânați de un activism propriu, care adesea reușesc pe de o parte să obțină o pregătire educațională cât mai înaltă (conștienți de nevoia pregătirii continue pentru a face față unei piețe a muncii tot mai concurențiale, dezvoltându-și cunoștințele și aptitudinile), iar pe de altă parte au trecut printr-un debut în muncă, au experiența muncii, fiind independenți, reușind să se întrețină singuri și să acumuleze experiență în muncă (indiferent dacă lucrează sau nu într-o profesie în care să facă carieră). Factorii politici ar putea găsi modalitățile prin care tinerii din primele trei categorii să poată avea o tranziție de succes spre maturitate (pregătire educațională cât mai mare pentru a putea face față pe o piață a muncii tot mai concurențiale) și experiență în muncă (pentru ca inserția lor pe piața muncii să fie cât mai repede și eficientă). Perioada emergentă spre maturitate poate fi atât benefică pentru tinerii ce provin din rândul categoriilor privilegiate economic, dar și ostilă celor lipsiți de resurse financiare și sociale necesare parcurgerii acestui start al vieții.

Alte limite ale cercetării rezultă din perspectiva teoretică la care am recurs, care este oarecum limitativă. Deși modelul nostru de a explica tranziția de succes spre maturitate a acelor tineri cu risc de excluziune socială și a celor care au trecut prin evenimente negative de viață ne arată că factorii psihologici (stima de sine, optimismul, satisfacția cu viața) pot contrabalansa reușita unei tranziții de succes a tinerilor din aceste categorii, nu am operaționalizat datele conform teoriei rezilienței, care ar putea explica succesul educațional și debutul carierei profesionale al unor tineri cu background de excluziune. Analizele viitoare ar putea lua în considerare și factorul rezilienței tinerilor pentru a vedea în ce măsură acesta are un rol în tranziția de succes spre maturitate.

Limitele acestor studii există și în cazul cercetărilor calitative, dar și în cercetarea panel, în studiul longitudinal. În privința testării percepției asupra statului de vârstă și al criteriilor prin care definesc maturitatea tinerii în cele două studii calitative acestea acoperă opiniile unor tineri dintr-un spațiu geografic limitat (orașul Cluj-Napoca), iar în cazul opiniei studenților acestea se limitează doar la acei tineri care sunt studenți. Însă ar putea fi de așteptat ca acei tineri care nu merg la facultate să fie mai puțin probabil să aibă o percepție duală asupra statului de vârstă. Tinerii care nu merg la școală, în special cei din mediul rural din România, dar nu exclusiv, ar putea fi forțați datorită situației economice de a prelua unele roluri (de ex. loc de muncă) făcându-i să se simtă ca un membru adult al comunității de la o vârstă mai devreme. Limita în cazul cercetării panel longitudinale se referă la dezechilibrul eșantionului din cel de-al doilea val (unde sunt slab reprezentați tinerii care nu-și continuă studiile, cei din mediul rural și care probabil nu au absolvit liceul). Pentru a ajunge la aceștia pe viitor metoda de cercetare ar putea fi alta decât cea online și în combinație cu un stimul financiar sau recompensați cumva pentru implicare în studiu, am putea obține mai multe informații și de la tinerii din aceste categorii.

Este esențial să cunoaștem modul în care oamenii își trăiesc viața din copilărie până la bătrânețe, despre modul în care parcursurile anterioare ale vieții influențează ulterior cursul dezvoltării și îmbătrânirii și despre contextele istorice și geografice în care are loc dezvoltarea umană. E nevoie ca guvernele din toate țările să investească financiar și social în tineri pentru a-și putea dovedi potențialul lor în tranziția spre maturitate și pentru a deveni cetățeni activi și implicați în societate. Este necesar ca autoritățile locale în parteneriat cu actorii responsabili în domeniul educației și formării profesionale inițiale și continue (școli, universități, furnizori de formare continuă, parteneri social) să contribuie la organizarea și dezvoltarea unor centre de învățare permanentă la nivel local, pe baza unor oferte adaptate nevoilor specifice diferitelor grupuri țintă interesate sau pot revigora activitatea celor deja existente.

Bibliografie

- Academia Română (1998). *Dicționar explicativ al limbii române*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, pe www.dexonline.ro accesat la 7.08.2012.
- Adams, G., R.; Berzonsky, M., D. (2006). *Blackwell Handbook of Adolescence*, USA: Blackwell Publishing Ltd.
- AESSM, (Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă) (2013) la <https://osha.europa.eu/ro/safety-health-in-figures>, accesat la data de 10.10.2014.
- Agabrian, M. (2005). *Parteneriatul școală-familie: perspectiva adolescenților în România socială – Drumul schimbării și al integrării europene*, (coord) Petru Iluț, Laura Nistor, Traian Rotariu, Ed. Eikon: Cluj-Napoca, Vol. II, pp. 167-184.
- Agenția pentru strategii Guvernamentale, (2008). *Sistemul universitar românesc – realități, cauze, soluții*, <http://www.telegrafonline.ro/pdf/22699e744bea9049c8d23544fae826c0.pdf>, accesat la 20.12.2014.
- Alheit, P. (1994). *Taking the Knocks: Youth Unemployment and Biography—A Qualitative Analysis* (London, Cassell).
- Andersson, G.; Philipov D. (2002). *Life-table representations of family dynamics in Sweden, Hungary, and 14 other FFS countries: a project of descriptions of demographic behavior* în *Demogr. Res.* 7(4): 67–144.
- ANOFM, (2013). Situația șomajului în noiembrie 2013 <http://www.anofm.ro/files/Situatia%20somajului%20nov%202013.PDF>, accesat la data de 10.12.2013.
- ANPCDEFP, (Agenția Națională pentru Programe Comunitare în domeniul educației și formării profesionale) (2015). *Despre strategia Lisabona 2020*, http://www.anpcdefp.ro/userfiles/Anexa_3_TIM_Strategia_Europa_2020.pdf, accesat 23.03.2015.
- Apostu O., Balica M., Fartușnic C., Florian B., Horga I., Novak C., Voinea L. (2015). *Analiza sistemului de învățământ preuniversitar din România din perspectiva unor indicatori statistici. Politici educaționale bazate pe date*, <http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2015/03/PUBLICATIE-Sistemul-de-Invatamant-2014.pdf>, accesat la data de 29.05.2015.
- Arnett, J. J. (2001). *Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives from Adolescence Through Midlife*, *Journal of Adult Development*, 8 (2), 133-143, http://www.jeffreyarnett.com/articles/ARNETT_conceptions_of_the_transition_to_adulthood.pdf, accesat la 28.06.2012.
- Arnett, J., J. (2003). *Conceptions Of The Transition To Adulthood Among Emerging Adults In American Ethnic Groups*, *New Directions For Child And Adolescent Development*, No. 100.
- Arnett, J. (2011). *Emerging Adulthood(s). The Cultural Psychology of a New Life Stage (cap. 12)*, în Arnett J., Lene (ed.), 2011, *Bridging Cultural and Developmental Approaches to Psychology. New Syntheses in Theory, Research and Policy*, New York: Oxford University Press.
- Archer, M. (1995). *Realist Social Theory: The Morphogenetic Approach*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Antikainen, A.; Houtsonen, J. ; Kauppila, J.; Huotelin, H. (1996). *Using in a Learning Society: Life Histories, Identities and Education* (London, Falmer).
- Baizan, P.; Aassave, A.; Billari, FC. (2004). *The interrelations between cohabitation, marriage and first birth in Germany and Sweden*. *Popul. Environ.* 25(6): 531–61.
- Balica M. (coord.), M., Fartușnic C., Horga I., Apostu O., Florian B., Voinea L., Novak C., Oлару C. (2010). *Abandonul timpuriu și perspectivele tinerilor pe piața muncii*, București: INS, Institutul de Științe ale Educației, http://nou2.ise.ro/wp-content/uploads/2012/08/raport_abandon_timpuriu_final.pdf, accesat în mai 2015.
- Banca Mondială și UNICEF (2010). *Rapid Assessment of the Social and Poverty Impacts of the Economic Crisis in Romania*, http://www.unicef.org/romania/Rapid_Assesment_of_the_social_and_poverty_impacts_Final_Report.pdf, accesat la data de 20.12.2014.
- Banks, M., Bates, I., Breakwell, G., Bynner, J. , Elmer, N., Jamieson, L. & Roberts, K. (1992) *Careers and Identities: Adolescent Attitudes to Employment, Training and Education, Their Home Life, Leisure and Politics* (Milton Keynes, Open University Press).
- Barker, C. (2008). *Cultural Studies: Theory and Practice*. London, Sage Publications.
- Bazac D., Cincă E., Cristea D., Mahler F., Neacșu I., Potolea D., Toma Ș., Vlăsceanu L. (1985). *Tineret, muncă, integrare*, București: Editura Politică.
- Bădina, O. (1972). *Tineret industrial. Acțiune și integrare socială*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.

- Benson P. L.; Scales P. C.; Hawkins J. D.; Oesterle S.; Hill, K. G. (2004). *Successful Young Adult Development*, <https://docs.gatesfoundation.org/Documents/SuccessfulDevelopment.pdf>, accesat la 4.11.2015.
- Bengtson, V. L.; Allen, K. R. (1993). *The Life Course Perspective Applied To Families Over Time* în Sourcebook Of Family Theories And Methods: A Contextual Approach, Ed. P. Boss, W. Doherty, R. Larossa, W. Schumm, și S. Steinmetz. New York: Plenum.
- Billari, FC; Philipov, D. (2004a). *Education and the transition to motherhood: a comparative analysis of Western Europe*. Eur. Demogr. Work. Pap. 3, Vienna Inst. Demogr.
- Billari, FC; Philipov, D. (2004b). Women's education and entry into a first union. A simultaneous-hazard comparative analysis of Central and Eastern Europe. *Vienna Yearb. Popul. Res.* 2004: 91–110.
- Blossfeld, H-P.; Klijzing, E.; Mills, M.; Kurz, K., (editori) (2005). *Globalization, Uncertainty and Youth in Society*. London/New York: Routledge.
- Bo Yee Chau, S. (2006). *The effects of exposure to violence on the health and wellbeing of homeless youth in inner city Toronto: an ecological approach*.
- Boudon, R. (2006). *Tratat de Sociologie*, Editura Humanitas: București.
- Boudon, R.(2009). *Rational Choice Theory* în *The New Blackwell companion to social theory*, ed. Turner, S. B.
- Branc, S. (2005). *Rolul istoriei orale în descoperirea modelelor de educație familială*, în *România socială – Drumul schimbării și al integrării europene*, (coord) Petru Iluț, Laura Nistor, Traian Rotariu, Ed. Eikon: Cluj-Napoca, Vol. II, pp.184-190.
- Brigitte, I. (2005). *Despre Tendințe pe piața muncii și modalități de percepere a carierei*, în *România socială – Drumul schimbării și al integrării europene*, (coord) Petru Iluț, Laura Nistor, Traian Rotariu, Ed. Eikon: Cluj-Napoca, Vol. II, pp. 12-19
- Brândușa, F. (2008). <http://www.revistacalitatevietii.ro/2008/CV-3-4-2008/05.pdf>, accesat la data de 12.12.2013.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*, Cambridge: Harvard University Press.
- Buchmann C., Marlis; Kriesi I. (2011). Transition to Adulthood in Europe în *Annual Review of Sociology*, 37:481–503.
- Burnnett, L. și D&D Research (2008). *Leo Youth II*, <http://www.slideshare.net/manafu/leo-youth-ii>, accesat pe 17.09.2015.
- Camera deputaților, (2003). *Constituția României*, <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>, accesat la 14.05.2013.
- CE, Comisia Europeană (2010). *Europa 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:RO:PDF> accesat în mai 2015.
- CE, (2011). *Eurobarometrul Flash privind „Tineretul în mișcare”*, [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-11-292_ro.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-292_ro.htm), accesat în data de 23.05.2015.
- CE, (2012), SWD 99 final, *Cadru de calitate pentru stagii care însoțește documentul Comunicare Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Către o redresare generatoare de locuri de muncă*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=333&langId=ro&consultId=10&visib=0&furtherConsult=yes>, accesat în 23.05.2015.
- C UE (Consiliul Uniunii Europene) <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=ro&catId=958>, site accesat în 23.04.2015.
- C UE (2010). *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O agendă pentru noi competențe și locuri de muncă. O contribuție europeană la ocuparea integrală a forței de muncă*, http://www.mae.ro/sites/default/files/file/Europa2021/O_agenda_pentru_noi_competente_si_locuri_de_munca.pdf, accesat în 23.05.2015.
- CE (2013). *Employment and Social Developments in Europe*, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/13/st05/st05571-ad09.en13.pdf>, accesat la 20.10.2015.
- C UE (2014). *Propunere de recomandare a Consiliului privind un Cadru de calitate pentru stagii. Adoptare*, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST+7029+2014+REV+1&l=ro>, accesat în 23.05.2015.
- CE, (2015a). *Tineretul în mișcare*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=950&langId=ro> accesat în mai 2015.
- CE, (2015b). *The charter. Towards quality internships and apprenticeships*, www.qualityinternships.eu, accesat la data de 23.05.2015.

- CE, (2015) SWD 42 final, *Raportul de țară al României pentru 2015 Inclusiv un bilanț aprofundat privind prevenirea și corectarea dezechilibrelor macroeconomice. Document de lucru al Serviciilor Comisiei*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_romania_ro.pdf, accesat în mai 2015.
- CE (2014). SWD 424 final. *Evaluarea programului național de reformă pentru 2014 și a Programului de convergență pentru 2014 pentru România care însoțește documentul Recomandare de recomandare a Consiliului privind Programul național de reformă al României pentru 2014 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de convergență al României pentru 2014*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/swd2014_romania_ro.pdf, accesat în mai 2015.
- CE, *Inițiativa oportunități pentru tineret*, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1006&langId=ro>, accesat în mai 2015.
- CE (a), <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1006&langId=ro> accesat în 23.05.2015.
- CE (b), <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=ro> accesat în 23.05.2015.
- Ciairano, S.; Kliewer, W.; Rabaglietti, E. (2009). *Adolescent risk behavior in Italy and The Netherlands. A Cross-National Study of Psychosocial protective Factors* în *European Psychologist*, 14(3), 180–192.
- Cheah C., S.L.; Nelson, L., J. (2004). *The Role Of Acculturation In The Emerging Adulthood Of Aboriginal College Students*, în *International Journal of Behavioral Development*, 28 (5), 495-507.
- Clausen, J. A. (1991). *Adolescent Competence And The Shaping Of The Life Course* în *American Journal Of Sociology* 96:805–842.
- Coleman, J. (1988). *Social Capital in the Creation of Human Capital* în *The American Journal of Sociology*, Vol.94, <http://courseweb.lis.illinois.edu/~katewill/for-china/readings/coleman%201988%20social%20capital.pdf>, accesat la 12.07.2015.
- Connor, KM.; Davidson JRT. (2003). *Development of a new Resilience Scale: the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC)*. *Depression and Anxiety* 18: 76-82.
- COM (2009) 200 final *Comunicare a Comisiei către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O strategie a UE pentru tineret – investiție și mobilizare. O metodă deschisă de coordonare reînnoită pentru abordarea provocărilor și oportunităților tineretului*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0200&from=RO>, accesat în 23.05.2015.
- [COM \(2012\) 173](http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7619&langId=ro), *Comunicarea a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor. Către o redresare generatoare de locuri de muncă*, ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7619&langId=ro, accesat în 23.05.2015.
- COM (2011) 933 final. *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor. Inițiativa privind oportunitățile pentru tineri*, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/com_com\(2011\)0933/_co_m_com\(2011\)0933_ro.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/empl/dv/com_com(2011)0933/_co_m_com(2011)0933_ro.pdf), accesat la data de 23.05.2015.
- COM (2010) 758, *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Platforma Europeană de Combatere a Sărăciei și a Excluziunii Sociale: Un Cadru European pentru Coeziunea Socială și Teritorială*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0758&from=RO>, accesat la 13.05.2015.
- COM E (2012). SWD 409 final. *Document de lucru al serviciilor comisiei care însoțește documentul Propunere de recomandare a Consiliului privind înființarea unei garanții pentru tineret (COM, 2012, 729 final)*, <file:///C:/Documents%20and%20Settings/ealbert.ASOC/Desktop/SWD%20Youth%20Guarantee-RO.pdf>, accesat în iunie 2015.
- COM (2013) 447 final, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Împreună pentru tinerii Europei. Apel la acțiune pentru combaterea șomajului în rândul tinerilor*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/youth_ro.pdf, accesat la 23.05.2015.
- Costache L. (coord.), Varly P., Iosifescu Ș., C., Fartușnic C., Andrei T., Herțeliu C. (2014). *Costul investiției în insuficiente în educație în România. Raport final pentru UNICEF*, București: UNICEF, http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Costul-investitiei-insuficiente-in-educatie_2014.pdf, accesat în mai 2015.
- Côté, J. E.; Allahar A. L. (1994). *Generation on Hold: Coming of Age in the Late Twentieth Century*. Toronto: Stoddart.
- Côté, J. E.; Bynner, J.M. (2008). *Changes in the Transition to Adulthood in the UK and Canada: The Role of Structure and Agency in Emerging Adulthood*, în *Journal of Youth Studies* 11 (3): 251-268,

- http://www.researchgate.net/publication/249006562_Changes_in_the_Transition_to_Adulthood_in_the_UK_and_Canada_The_Role_of_Structure_and_Agency_in_Emerging_Adulthood, accesat la 14.10.2015.
- Crockett, L. (2000). *What Makes an Adult? Straight from the Horses' Mouths*. Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research on Adolescence, Chicago.
- C UE, Consiliul Uniunii Europene (2011). *Promovarea încadrării în muncă a tinerilor pentru realizarea obiectivelor Strategiei Europa 2020. Concluziile Consiliului*, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=RO&f=ST%2011838%202011%20INIT>, accesat în mai 2015.
- Cyrulnik, B. (2005). *Murmurul fantomelor*, București: Editura Curtea Veche, http://ceruldinnoi.ro/pages/Boris_Cyrulnik_Murmur_fantome.htm, accesat la data de 10.09.2015.
- Dawn B., V.; Powers, Th., L. (2013). *Generation Y values and lifestyle segments*
- Denzin, N. (1989). *Interpretive Biography*, Qualitative Research Methods Series, 17. (London, Sage).
- Dima Doru, (2015). *De ce noua generație de angajați, „Generația Mileniului”, nu poate găsi locuri de muncă?* <http://dorudima.ro/de-ce-noua-generatie-de-angajati-generatia-mileniului-nu-poate-gasi-locuri-de-munca/>, accesat la 19.09.2015.
- Dobson J. (1999), *Viața pe marginea prăpastiei – călăuza tânărului spre o viață împlinită*, Noua Speranță: Timișoara, p. 149.
- Dykstra, P.; van Wissen, L. (1999). *Introduction: The life course approach as an interdisciplinary framework for population studies*, în van Wiessen, L.; Dykstra, P. (editori) *Population issues. An interdisciplinary focus*, New York: Kluwer Academic, Plumen Publishers.
- Dumitrescu I., Andrei, N. (1983). *Aspirații și atitudini în adolescență*, Editura Albatros: București.
- Dumont, M., & Provost, M. A. (1999). Resilience in adolescents: Protective role of social support, coping strategies, self-esteem, and social activities on experience of stress, and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28 , 343–363.
- D&D Research, (2015). *Măsurarea structurată a percepțiilor, nevoilor, atitudinilor și elementelor decizionale privind Educația Universitară*, http://www.luju.ro/static/files/2015/iulie/01/Raport_cantitativ_MPAD_iunie_2015_V1.2p.pdf, accesat la data de 18.09.2015.
- EC (2014). *Flash Eurobarometer of the European Parliament (EP EB395). European Youth in 2014 Analytical Synthesis*, http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2014/youth/eb_395_synthesis_youth_e_n.pdf, accesat în 11.03.2015.
- Elder, G., H., Jr. (1998). *The Life Course as Developmental Theory* în Child Development, Vol. 69, Nr. 1, pp. 1-12.
- Elliott, D., C.; Kaliski, P.; Burrus, J.; Roberts, R., D. (2013). *Exploring Adolescent Resilience Through the Lens of Core Self-Evaluations* în Prince-Embury, S.; Saklofske, D., H., *Resilience in Children, Adolescents, and Adults. Translating Research into Practice*, <http://www.springer.com/series/6450>, accesat la 11.03.2015.
- Ercsei, K.; Kiss, Z.; Plugor, R.; Szabó, J.; Veres, V. (2013). *Obiceiuri de petrecere ale timpului liber ale tinerilor participanți la Festivalul „Peninsula” din Târgu Mureș*, în Tânăr în România. Noi valori, noi identități (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Erikson, E. H.; Erikson, J. M. (1997). *The life cycle completed*. New York: Norton.
- Eurostat (2014). *The EU in the world 2014. A statistical portrait*, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786625/KS-EX-14-001-EN.PDF>, accesat în mai 2015.
- Eurostat http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_020&lang=en, accesat la data de 11.03.2015
- Eurostat (2009). *Youth in Europe. A statistical portrait*. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5716032/KS-78-09-920-EN.PDF/1e9dd987-1471-4a05-b449-46c81bc1766c>, accesat în 11.03.2015.
- Eurostat, (2015). *School to work transition statistics*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:School-to-work_transition_statistics, accesat în 11.03.2015
- Eurostat, (2013). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Youth_une_employment_trends, accesat la data de 8.12.2013.

- Eurostat, (2015). http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Material_deprivation_statistics_-_early_results accesat la data de 14.09.2015.
- European Communities (2003). *General indicators on transition from school to work, Youth transitions from education to working life in Europe, Part I*, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5547728/KS-NK-03-004-EN.PDF/bc1fee03-c961-47ae-8876-a8f0dacda700?version=1.0>, accesat în 11.03.2015
- European Communities (2003). *School leavers in Europe and the labour market effects of job mismatches, Youth transitions from education to working life in Europe Part II*, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5548032/KS-NK-03-005-EN.PDF/622f5f2c-2d21-4312-8c96-930e450bad1c?version=1.0>, accesat în 11.03.2015.
- Friborg, O.; Hjemdal, O.; Rosenvinge, J. H.; Martinussen, M. (2003). *A new Scale for Adolescent Resilience: Grasping the Central Protective Resources Behind Healthy Development. Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 39(2), 84-96.
- Furlong, A. (1992). *Growing Up in a Classless Society? School to Work Transitions* (Edinburgh, Edinburgh University Press).
- Fussell, E.; Gauthier, AH. (2005). *American women's transition to adulthood in comparative perspective în On the Frontier of Adulthood. Theory, Research and Public Policy*, (editori) RA., Settersten; Jr., FF, Furstenberg; RG., Rumbaut, pp. 76–109. Chicago: Univ. Chicago Press.
- Gaudet S. (2007). *Emerging Adulthood: A New Stage in the Life Course Implications for Policy Development*, http://www.researchgate.net/profile/Stephanie_Gaudet2/publication/241245903_Emerging_Adulthood_A_New_Stage_in_the_Life_Course_Implications_for_Policy_Development/links/54feed2a0cf2741b69f1d0cd.pdf, accesat la 20.09.2015.
- GFK România (2009). *Generația „Converse” un portret al generației 15-20 de ani în România*, primit pe mail raportul de la Raluca.Ungureanu@gfk.com.
- Gheorghită, B. (2013). *Tinerii, manelele și spațiul public. Valori sociale dominante și mobilizare politică*, în *Tânăr în România. Noi valori, noi identități* (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Gherghina, S. (2013). *Iluzia democrației? Atitudinile politice ale tinerilor din Europa Centrală și de Est*, în *Tânăr în România. Noi valori, noi identități* (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Ghimfus, L. (2013). *Subculturi muzicale ale tinerilor în România postcomunistă*, în *Tânăr în România. Noi valori, noi identități* (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Giele, JA.; Elder GH. Jr. (editori) (1998). *Methods of life course research: Qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gold A., Rodrigue E., Reeves R. V. (2015). *Following the success sequence? Success is more likely if you're white*, http://www.brookings.edu/blogs/social-mobility-memos/posts/2015/08/06-following-success-sequence-race-reeves?utm_campaign=Brookings+Brief&utm_source=hs_email&utm_medium=email&utm_content=21177870&hsenc=p2ANqtz-c68-v97EhnMnble43KBvZzv8DnzMpYiL54ktlA_SlcrmqpHnE8pn7IbDX6eTcC1-FNLATOpW9gtHgLo7yedNF4uSyHA&hsmi=21177870, accesat la data de 11.08.2015.
- Greene, A. L.; Wheatley, S. M.; Aldava, J. F. (1992). Stages on Life's Way: Adolescents' Implicit Theories of the Life Course în *Journal of Adolescent Research*, 1992, 7, 364–381.
- Guvernul României (2013). *Programul de guvernare 2013-2016*, http://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/13-08-02-10-48-52program-de-guvernare-2013-20161.pdf, accesat în data de 13.05.2015.
- Guvernul României (2015). *Programul național de reformă*, București, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/nrp2015_romania_ro.pdf accesat în iunie 2015.
- Hagestad, G. O.; și Neugarten, B. L. (1985). *Age And The Life Course* în *Handbook Of Aging And The Social Sciences*, Ed. R. H. Binstock și E. Shanas. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Hair, E., C.; Park, M. J.; Ling, Th., J.; Moore K., A. (2009). *Risky Behaviors in Late Adolescence: Co-occurrence, Predictors, and Consequences* în *Journal of Adolescent Health* 45 (2009) 253–261, http://ac.els-cdn.com/S1054139X09001116/1-s2.0-S1054139X09001116-main.pdf?_tid=6fe3693a-5b9e-11e5-8806-00000aacb35d&acdnat=1442317354_2797d5d965b29aa73fccdc8ee7eb4fe7, accesat la 15.09.2015.
- Hatos A., Săveanu S. (2009). *Educația și excluziunea socială a adolescenților din România*, Oradea: Editura Universității din Oradea.
- Henderson, S., Holland, J., McGrellis, S., Sharpe, S., Thomson R. (2007). *Inventing adulthoods: a biographical approach to youth transitions*, Sage Publications Ltd.: London.
- Hodkinson, P.; Sparkes, A.C. (1997) *Careership: A sociological theory of career decision making* în *British Journal of Sociology of Education*, 18:1, 29-44.

- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Holloway, M.; Holloway G.; Witte J. (2010). *Individuals and Families: Diverse Perspectives*, http://highered.mheducation.com/sites/0070738769/information_center_view0/sample_material.html, accesat la 6.11.2015.
- Holmwood, J. (2005). *Functionalism and its Critics in Modern Social Theory: an introduction*, Harrington A. (editor), Oxford University Press, Oxford, pp. 87-109.
- Horowitz, A., D.; Bromnick, R. D. (2007). *Contestable Adulthood: Variability and Disparity in Markers for Negotiating the Transition to Adulthood* în *Youth & Society*, 39: 209-231.
- Hutchison, E. D. (2007). *A Life Course Perspective*, http://www.corwin.com/upm-data/16295_Chapter_1.pdf, accesat la 6.11.2015.
- International Labour Organization (ILO) (2015). *World report on child labour 2015: Paving the way to decent work for young people*, International Labour Office, Geneva: ILO.
- International Labour Organization (ILO) (2014). *Global Employment trends 2014. Risk or jobless recovery*, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_234107.pdf, accesat în 11.03.2015
- Iluț, P., Nistor, L., Rotariu, T. (2005). *România socială – Drumul schimbării și al integrării europene*, Ed. Eikon: Cluj-Napoca, Vol. II, pp. 12-19.
- IMAS (2010). *Ce vor tinerii români?*, <http://www.erd.ro/ce-vor-tinerii-romani-> și <http://www.edituradigest.ro/IMAS-tineri.pdf> accesat in data de 9.03.2013
- Institutul Național de Statistică (2013). *Anuarul Statistic al României*, Editura Științifică: București.
- Institutul Național de Statistică, (2015). Baza de date statistice TEMPO-Online, <http://statistici.insse.ro/shop/?page=info>, accesat la data de 14.05.2015.
- INSSE, Institutul Național de Statistică, <http://www.insse.ro/cms/>, Baza de date Tempo, accesat în mai 2015.
- Institutul Național de Statistică, (2015). <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul/>, accesat în iunie 2015.
- Institutul Național de Statistică, (2014). <https://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo2&lang=ro&context=11>, accesat la data de 18.07.2014.
- Institutul Național de Statistică, <http://www.insse.ro/cms/> accesat la data de 10.03.2015.
- Ionescu, I.I. (1997). *Sociologia școlii*, Iași: Polirom.
- Ionescu, M.; Bunescu, G. (coord.) (2007). *Raporturile între generații. Aspecte educaționale*, http://nou2.ise.ro/wp-content/uploads/2006/08/2007_Raporturi_generatii.pdf accesat la data de 13.10.2014
- iVox, (2015). *Tinerii și locul de muncă*, studiu a fost realizat in cadrul campaniei Garanția pentru Tineret www.garatiapentrutineret.ro, (raportul primit pe mail).
- JOUE (Jurnalul Oficial al Uniunii Europene) (2009). *Rezoluția Consiliului din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reinnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018)*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=RO](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=RO), accesat la 23.04.2015.
- JOUE (2011). *Recomandarea Consiliului din 28 iunie 2011 privind politicile de reducere a părăsirii timpurii a școlii*, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701\(01\)&from=RO](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0701(01)&from=RO), accesat în 23.05.2015.
- JOUE (2014). *Recomandarea Consiliului din 8 iulie 2014 privind Programul național de reformă al României pentru 2014 și care include un aviz al Consiliului privind Programul de Convergență al României pentru 2014*, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/csr2014_council_romania_ro.pdf, accesat în 23.05.2015.
- Jurnalul Oficial al Comunităților Europene (1994). *Directiva 94/33/CE a Consiliului din 22 iunie 1994 privind protecția tinerilor la locul de muncă*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0033&from=EN>, accesat la data de 09.10.2014.
- Kádár, A. (2013). *Construcția identității psihosociale și semnele crizei sfertului de viață la tinerii între 21-35 ani, în Tânărl în România. Noi valori, noi identități* (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Kehily M., J. (2007). *Understanding youth: perspectives, identities and practices*, The Open University: London.
- Kiernan, KE. (2001). *The rise of cohabitation and childbearing outside marriage in Western Europe* în *Int. J. Law Policy Fam.* 15(1): 1–21,

- Kogan, I. (2007). *Youth unemployment in the enlarged European Union* în From Origin to Destination. Trends and Mechanisms in Social Stratification Research, (editori) S., Scherer; R. Pollak; G., Otte; M., Gangl, Frankfurt/New York: Campus, pp. 182–213.
- Kohlberg, L.; Hersh, R. H. (1977). *Moral Development: A Review of the Theory*, in Theory into Practice, Vol. 16, No 2., pp. 53-59, <http://academic.udayton.edu/jackbauer/Readings%20595/Kohlberg%2077%20his%20theory%20copy.pdf>, accesat la 19.09.2015.
- Lent, R.W., Hackett, G., & Brown, S. (1999). A social-cognitive view of school-to-work transition. *The Career Development Quarterly*, 47, 297–311.
- Legea Tinerilor 350/21/7/2006, <http://uniunea.ro/wp-content/uploads/2015/01/126559868-Legea-Tinerilor.pdf>, accesat la 03.05.2015.
- Levinson, D., J. (1978). *The seasons of a man's life*. New York: Knopf, <http://humangrowth.tripod.com/id3.html>, accesat la 26.10.2015.
- Litera Internațional (2002). *Noul dicționar explicativ al limbii române*, Editura Litera Internațional pe www.dexonline.ro accesat la 7.08.2012.
- Luca, S. A. (2013). „Autismul social și civic al tinerilor în contextul consumului de manele, în Tânăra în România. Noi valori, noi identități (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Luca, S., A. (2009). *Identitatea socio-culturală a tinerilor: repere în contextul globalizării și al schimbării sociale*, Iași: Institutul European.
- Lucas, S., R. (2001). *Effectively Maintained Inequality: Education Transitions, Track Mobility, and Social Background Effects*, în The American Journal of Sociology, Vol. 106, Nr. 6, pp. 1642-1690, pe https://campus.fsu.edu/bbcswebdav/institution/academic/social_sciences/sociology/Reading%20List%20Stratification%20%28Gender%2C%20Race%2C%20and%20Class%29%20Copies%20of%20Articles%20from%202009/Lucas-AJS-2001.pdf, accesat la 18.09.2015.
- Luthar, S. S. (2006). *Resilience in development: A synthesis of research across five decades* în D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 740–795). New York: Wiley.
- Macek, P.; Bejček, J.; Vaničková, J. (2007). *Contemporary Czech Emerging Adults, Generation Growing Up In The Period Of Social Changes*, *Journal of Adolescent Research*, Volume 22 (5), 444-475.
- Mayseless O., Keren E. (2014). *Finding a Meaningful Life as a Developmental Task in Emerging Adulthood: The Domains of Love and Work Across Cultures*, *Emerging Adulthood*, 2: 63.
- Mayseless, O.; Scharf M. (2003). *What Does It Mean to Be an Adult? The Israeli Experience* în New Directions For Child And Adolescent Development, Nr.100.
- Makhnach, A., V. (2014). *Resilience in Russian youth* în International Journal of Adolescence and Youth, <http://dx.doi.org/10.1080/02673843.2013.815116>, accesat la 15.09.2015.
- Manciaux, M. (2001). *La resilience. Un regard qui fait vivre*, 395(10), 321-330.
- Mannheim, K. (1927/28). *The problem of generations. How the problem stands at the moment*, republicat 1952, în Kecskemeti P., Mannheim, K. *Essays* (Routledge, 1952, republicat 1972).
- Marshall, G. (2003). *Dicționar de Sociologie*, Ed. Univers Enciclopedic: București, p. 653.
- Maxwell, G., A.; Broadbridge, A. (2014). *Generation Y graduates and career transition: Perspectives by gender* în *European Management Journal* 32, p. 547-553.
- Mihail, R. (2009). *Teorii sociologice contemporane*, Galați: University Press.
- Mitchell A., B. (2006). *The Boomerang Age from Childhood: Emergent Trend and Issues for Aging Families*, *Canadian Studies in Population*, Vol. 33.2, pp. 155-178, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.215.2267&rep=rep1&type=pdf>, accesat la data de 20.09.2015.
- MEN, (2008). *Admiterea în licee și școli de Arte și Meserii* <http://static.admitere.edu.ro/2008/staticRep/n/index.html> accesat 13.10.2014
- MEN, (2014). *Istoric pe 10 ani a promovabilității la Bacalaureat*, <http://www.edu.ro/index.php/pressrel/21815>, accesat în ianuarie 2015.
- MEN, (2014). *Ministerul Educației Naționale, Raport final Bacalaureat*, <http://www.edu.ro/index.php/pressrel/22114>, accesat în ianuarie 2015.
- MEN, (2008). *Raport asupra stării sistemului național de învățământ 2008*, <http://www.edu.ro/index.php/articles/10913>- accesat in data de 8.03.2013.
- MFE (Ministerul Fondurilor Europene), *Programul Operațional Capital Uman*, <http://www.fonduri-ue.ro/po-2014-2020>, accesat în mai 2015.
- MFE, (2014). *Operational Programme under the „Investment for Growth and Jobs” Goal*,

- http://www.fonduri-ue.ro/res/filepicker_users/cd25a597fd-62/2014-2020/po/pocu/Programme_2014RO05M9OP001_1_3_en.pdf, accesat în ianuarie 2015.
- MFE (2014). *Programul operațional ajutorarea persoanelor defavorizate*, http://www.fonduri-ue.ro/res/filepicker_users/cd25a597fd-62/2014-2020/po/VO.POAD.2014-2020-29.10.2014.pdf, accesat în ianuarie 2015.
- MO, *Ordonanță de urgență, nr. 117 din 23 decembrie 2013 privind modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 și pentru luarea unor măsuri în domeniul învățământului*, <http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2014/10/OUG-nr.-117-23.12.2013-privind-modificarea-si-completarea-LEN.pdf>, accesat în martie 2015.
- Mortimer, J., T.; Shanahan, M., J. (2002). *Handbook of the Life Course*, New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.
- MMFPSPV, (2014b). *Proiect de plan de acțiune privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020)*, Anexa 2, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Proiecte_in_dezbatere/2014/2014-12-29_HG_SIncluziune_Anexa2.pdf, accesat în ianuarie 2015.
- MMFPSPV, *Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2014-2020*, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/2014-DOES/2014-01-31_Anexa1_Strategia_de_Ocupare.pdf, accesat în 11.03.2015
- MMFPSPV, (2014a). *Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020)*, Anexa 1, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Proiecte_in_dezbatere/2014/2014-12-29_HG_SIncluziune-Anexa1.pdf, accesat în ianuarie 2015.
- MMFPSPV, *Proiectul „Investiția în tineri, investiția în viitorul nostru!*, <http://www.garantiipentrutineri.ro/>, accesat în ianuarie 2015. Despre acest studiu am găsit și pe <http://www.dailybusiness.ro/stiri-carriere/tinerii-si-piata-muncii-doar-18-ar-ramane-sa-lucraze-in-tara-107113/>, dar și pe <http://www.mediafax.ro/social/studiu-putini-tineri-muncesc-in-domeniul-in-care-au-studiat-7-din-10-vor-sa-aiba-propria-afacere-14222342>
- MMFPSPV, *Proiect de Hotărâre a Guvernului pentru aprobarea Strategiei Naționale privind Incluziunea Socială și Reducerea Sărăciei 2014-2020*, <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/transparenta/proiecte-in-dezbatere/3654-2014-12-29-proiecthg-incluziunesociala>, accesat în ianuarie 2015.
- MMFPSPV, *Strategia Națională pentru ocuparea forței de muncă 2014-2020*, http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Munca/2014-DOES/2014-01-31_Anexa1_Strategia_de_Ocupare.pdf, accesat în mai 2015.
- MMFPSPV, „*Garanția pentru tineret*” cel mai amplu program de combatere a șomajului în rândul tinerilor, <http://garantiapentrutineret.ro/garanția-pentru-tineret-cel-mai-amplu-program-de-combatere-a-somajului-in-randul-tinerilor-din-ultimii-25-ani/>, site-ul proiectului accesat în 23.05.2015.
- MTS, (2013). Ministerul Tineretului și Sportului (2013). *Strategia Națională în domeniul tineretului 2014-2020*, http://www.youthpolicy.org/national/Romania_2014_2020_Draft_Youth_Strategy.pdf, accesat în mai 2015.
- MTS, (2014a). *Participarea tinerilor la activități sportive. Studiu sociologic cantitativ reprezentativ la nivelul tinerilor din România*. <http://mts.ro/wp-content/uploads/2014/11/RAPORT-CERCETARE-SPORT-AVANGARDE-SEPTEMBRIE-2014.pdf>, accesat în martie 2015.
- MTS, (2014b). *Situația Tineretului și așteptările sale. Diagnoză. Barometrul de Opinie Publică Tineret*, <http://mts.ro/wp-content/uploads/2014/11/RAPORT-BAROMETRU-TINERET-AVANGARDE-SEPTEMBRIE.pdf>, accesat în martie 2015.
- Muller, W. și Wolfgang K. (1993). *Social Selection in Educational Systems in Europe* în *European Sociological Review* 9:1-23.
- Muller W.; Gangl M. (2003a). The transition from school to work: a European perspective. A se vedea și Muller și Gangl 2003b, pp. 1–19.
- Muller, W.; Gangl, M. (eds.) (2003b). *Transitions from Education to Work in Europe: The Integration of Youth into EU Labour Markets*, Oxford: Oxford University Press.
- Mureșan, C. (2012). *Schimbările comportamentului familial în România. O abordare din perspectiva cursului vieții*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Nagaoka, J.; Farrington, C. A.; Ehrlich S. B.; Johnson D. W.; Dickson, S.; Heath R.; Mayo A. (2014). *A Framework for Developing Young Adult Success in the 21st Century*, <https://ccsr.uchicago.edu/sites/default/files/publications/Wallace%20Framework%20White%20Paper.pdf> accesat la data de 7.10.2015.
- Nelson, L. J. (2009). *An Examination of Emerging Adulthood In Romania College Students*, *International Journal of Behavioral Development*, 33 (5), 402-411.

- Nelson L., J.; Badger, S., Wu, B. (2004). *The Influence of Culture in Emerging Adulthood: Perspectives of Chinese College Students*, International Journal of Behavioral Development, 28 (1), 26-36.
- Negreanu, E., Ionescu, M. (2006). *Educația în familie. Repere și practici actuale*, Institutul de Științe ale Educației: București.
- Negru-Subțirică, O., Pop, E., I; Crocetti, E. (2015). *Developmental trajectories and reciprocal associations between career adaptability and vocational identity: A three-wave longitudinal study with adolescents* in Journal of Vocational Behavior 88, 131-142, <http://www.researchgate.net/publication/273705440>, accesat la data de 8.09.2015.
- Notaro, Vicki (2015). *Goodbye hipsters -- hello yuccies: Young, urban creatives are the latest tribe to take over our cities*, în Irish Independent [Dublin] 30 July: 34.
- Organizația Internațională a Muncii (OIM), (2012). *The youth employment crises: a call for action*, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/relconf/documents/meetingdocument/wcms_185950.pdf, http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_189461/lang--en/index.htm, accesat în 25.06.2015.
- Osipow, S. (1990). *Convergence in theories of career choice and development: review and prospect* în *Journal of Vocational Behaviour*, 36, pp. 122-131.
- Otovescu D. (coord.) (2010). *Tratat de Sociologie Generală*, Editura Beladi: Craiova.
- Papalia, D. E.; Wendkos, O. S.; Duskin, F. (2010). *Dezvoltarea umană*, Editura Trei: București.
- Parlamentul României (2014). *Lege privind reglementarea activităților de voluntariat în România*, <http://develawp.ro/legeavoluntariatului.pdf>, accesat în 6.07.2015.
- Perkins D. F.; Jones K. R. (2004). *Risk behaviors and resiliency within physically abused adolescents* în *Child Abuse & Neglect*, vol. 28, p. 547-563.
- Petrogiannis, K. (2011). *Conceptions Of The Transition To Adulthood In A Sample Of Greek Higher Education Students*, International Journal of Psychology and Psychological Therapy, 11, 1, 121-137.
- Petruș, A. (2002). *Orientarea școlară și profesională a tinerei generații* în Revista Română de Sociologie Anul XIII, Nr. 3-4, Tineret - Norme - Valori - Participare Socială <http://www.revistadesociologie.ro/index.php?lgg=ro>, accesa în ianuarie 2014.
- Pop, F.; Roth, M. (2015). *Ethnic divisions and social capital described in the narratives of young romanian roma* in Today's Children, Tomorrow's Parents, Vol. No 40.
- Pop A.; Tănase I.; Daragiu M.; Corad, B.; Iamandi, C.; Neculau, G.; Anton, S. (2010). *Tinerii și incluziunea pe piața muncii: nevoi, așteptări, soluții, obstacole*, http://www.robcc.ro/media/diverse/FINAL_Studiu%20ANBCC%20-%20Tinerii%20si%20incluziunea%20sociala%20pe%20piata%20muncii%20ARIAL%20MARE.pdf, accesat în 12.03.2015.
- Population reference bureau (2013). *The world's youth, 2013 data sheet*, <http://www.prb.org/pdf13/youth-data-sheet-2013.pdf>, accesat în 11.03.2015.
- Preda, O.G. (2013). *Cetățenie și identitate națională – repere identitare ale studenților români*, în Tânăru în România. Noi valori, noi identități (coord. Luca, S. A.), Iași: Institutul European.
- Raftery, A. E. și Hout, M. (1993). *Maximally Maintained Inequality: Expansion, Reform, and Opportunity in Irish Education, 1921-75* în *Sociology of Education* 66:41-62.
- Raiu, S., L.; Roth, M. (2012). *Youth in Transition: Adolescents' Opinion on Being an Adult*, in Applied Social Sciences: Sociology (Editors: Runcan, P.; Rață, G.; Iovu, M. B.), UK: Cambridge Scholars Publishing, Volume 2.
- Raiu, S., L.; Roth, M. (2013). *The perception of Romanian youth about maturity* in Today's Children Tomorrow's Parents, Vol. 35, p. 30-37; [Percepția tinerilor români despre maturitate, Revista Copiii de azi, părinții de mâine, Universitatea de Vest din Timișoara, Centrul de Cercetare a Interacțiunii Copil-Părinte, Vol. 35, martie, p. 27-34].
- Rajneesh Chandra Mohan Jain (2006). *Maturitatea, responsabilitatea de a fi tu însuți*, Pro Editură Tipografie, p. 24.
- Ranta, M., R., Dietrich, J., Salmeta-Aro, K. (2014). *Career and Romantic Relationship Goals and Concerns During Emerging Adulthood*, Emerging Adulthood, 2: 17.
- Reziliență, (2013). <http://rezilienta.ro/rezilienta/descriere-rezilienta>, accesat la 10.09.2015.
- Riley, M. W. (1987). *On The Significance Of Age In Sociology* în *American Sociological Review* 52:1-14.
- Rodgers, R. H.; White, J. M. (1993). *Family Development Theory* în *Sourcebook Of Family Theories And Methods: A Contextual Approach*, Ed. P. Boss, W. Doherty, R. Larossa, W. Schumm, și S. Steinmetz. New York: Plenum.
- Rosenbaum, J. E. (1976). *Making Inequality*. New York: Wiley.
- Rotariu, T., Voineagu, V. (2012). *Inerție și schimbare. Dimensiuni sociale ale tranziției în România*, Polirom: Iași.

- Roth, M.; Dămean D.; Iovu, M., B. (2009). *Succesul școlar la intersecția factorilor sociali*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
- Rouse, C.E.; Barrow, L. (2006). *U.S. elementary and secondary schools: Equalizing opportunity or replicating the status quo?* în *The Future of Children*, 16(2), 99-123.
- Ruth, W. A.; Wolf A. (1995). *Contemporary sociological theory: continuing the classical tradition*, USA: Prentice-Hall, Inc.
- Scheer, S. D.; Palkovitz, R. (1994). *Adolescent-to-Adult Transitions: Social Status and Cognitive Factors* în *Sociological Studies of Children*, 6, 125–140.
- Schifirneț C. (2002). *Sociologie*, comunicare.ro: București.
- Schifirneț, C.(2002). *Sociologie*, Editura comunicare.ro: București.
- Schoon, I.; Silbereisen, R., K. (2009). *Transitions from School to Work: Globalization, Individualization, and Patterns of Diversity*, New York, NY: Cambridge University Press.
- Settersten R. A. Jr.; Fustenberg F. F.; Rumbaut R. G. (2005). *On the Frontier of Adulthood – Theory, Research and Public Policy*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Shavit, Y.; Muller, W. (1998). *From School to Work. A Comparative Study of Educational Qualifications and Occupational Destinations*. Oxford: Clarendon.
- Simpson, R. (2005). *Young adult development project*, <http://hrweb.mit.edu/worklife/youngadult/youngadult.pdf>, accesat la data de 8.10.2015.
- Sirsch, U.; Dreher, E.; Mayr, E.; Willinger U. (2007). *What Does It Take To Be An Adult In Austria? Views of Adulthood in Austrian Adolescent, Emerging Adults and Adults*, *Journal of Adolescent Research*, Volume 24, No. 3: 275-292.
- Smith, K., Holmes, K., Haski-Leventhal, D., Cnaan, R. A., Handy, F., & Brudney, J. L. (2010). *Motivations and benefits of student volunteering: comparing regular, occasional, and non-volunteers in five countries* în *Canadian journal of nonprofit and social economy research*, 1(1), accesat la data de 6.07.2015 de pe <http://www.anserj.ca/anser/index.php/cjnsr/article/view/2>.
- Sobotka, T. (2004). *Postponement of childbearing and low fertility in Europe*, Dutch University Press, Amsterdam.
- Spokane, A. R., Meir, E. I., & Catalano, M. (2000). Person–environment congruence and Holland’s theory: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*, 57(2), 137–187.
- Stan, P. M. (2011). *Probleme actuale ale orientării școlare și profesionale ale adolescenților din România*, *Rezumatul tezei de doctorat*, http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumat/2011/sociologie/stan_popa_mariana_ro.pdf, accesat în data de 8.03.2013.
- Stănculescu E. (2007). *Ideologii educative, teorii sociologice ale educației și politici educative*, http://elisabetastanculescu.ro/wp-content/uploads/2011/03/Modulul-2_Ideologii_teorii_sociologice_politici-educative.pdf, accesat la data de 16.10.2015.
- Steinberg, L., D. (2008). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Stoian, M. (1968). *Adolescența, o primejdie?*, Ed. Didactică și Pedagogică: București.
- Strauser, D. R., Waldrop, D. G., & Ketz, K. (1999). Reconceptualizing the work personality. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 42(4), 290–301.
- Sursă on-line: <https://explorable.com/ecological-systems-theory>
- Tamás K., Gergő B., Gyula K. (2011). *Tinerii maghiari din România. Dimensiuni comparative*, Ed. Kriterion: Cluj-Napoca.
- Tiêt, Q. Q.; Huizinga D. (2002). *Dimensions of the Construct of Resilience and Adaptation among Inner-City Youth* în *Journal of Adolescent Research*; 17; 260.
- Tudosoiu, S. N. (2010). *Educația în sistemul comunist din România (anii 1965-1989)*, *Rezumatul tezei de doctorat* <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2011Februarie/Tudosoiu%20Silvia-Nicoleta%20Educatia%20in%20sistemul%20comunism%20din%20Romania%2028anii%2019651989%29/Educatia%20in%20sistemul%20comunism%20din%20Romania%2028anii%201965-1989%29%20Tudosoiu%20Silvia-Nicoleta.pdf>
- UEFISCDI, (2006-2010). *Raport Implementarea studiului de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior (promoțiile 2006 și 2010)*, <http://www.absolvent-univ.ro/UserFiles/File/rezultate/APM-Raport-2006-2010-final.pdf>, accesat la data de 6.07.2015.
- UEFISCDI, (2005-2009). *Raport final – Rezultatele implementării studiului de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior (promoțiile 2005 și 2009)*, http://www.absolvent-univ.ro/UserFiles/File/rezultate/APM-Raport_final-2005_2009.pdf accesat la data de 5.07.2015.
- United Nation Organisation (ONU), <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>, accesat la data de 8.08.2014.

- UNYWR, (United Nation World Youth Report) (2011). *Youth Employment: Youth Perspectives on the Pursuit of Decent Work in Changing Times* http://unworldyouthreport.org/media/pdfs/WYR2012_SummaryReport_EN.pdf, accesat la 14.10.2014.
- UNICEF, (2012). *Progress for Children. A report card on adolescents*, <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Progrese-pentru-copii-2011.pdf>, accesat în iunie 2015.
- UNICEF, (2014). *Rezumat studiu „Costurile Investiției Insuficiente în Educație în România*, <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Rezumat-studiu-%E2%80%9CCosturile-investitiei-insuficiente-in-educatie-in-Romania%E2%80%9D-2014.pdf>, accesat în iunie 2015.
- USR, (Uniunea Studenților din România) (2015). *Legea internship-ului*, <http://internship.uniunea.ro/proiectul-de-lege/>, accesat la data de 23.05.2015.
- United Nations World Report, (UNWYR) (2013). <http://www.unworldyouthreport.org/>, accesat la 13.05.2015.
- Vereș, V. (2000). *Liceeni ardeleni în Tranziție. Integrare națională vs. Generațională?*, ED. Limes: Cluj.
- Vlăsceanu, L. (coord.) (2011). *Sociologie*, Editura Polirom: Iași.
- Voicu B., Voicu M. (coord) (2007). *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*, Institutul European: Iași.
- Werner, E. E.; Smith, R.S. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: McGraw Hill.
- Werner, E. (1993). *Risk, resilience and recovery: Perspectives from the Kauai longitudinal study* în *Development and psychopathology* (5), pp. 503-515.
- Wiik, KA. (2009). 'You'd better wait!'—*socio-economic background and timing of first marriage versus first cohabitation* în *Eur. Sociol. Rev.* 25(2): 139–53.
- Willekens, F. (1999). *The life course: Models and analysis* în van Wissen, L.; Dykstra, P. (editori) – *Population issues. An interdisciplinary focus*, Kluwer Academic, Plumen Publishers, New York.
- Wolkind, S. N.; Rutter, M. (1973). *Children who have been „in care” – an epidemiological study* în *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 14, 97-106.
- Zamfir et al. (2011). *Raport ICCV*, Editura Academiei Române: București.
- Zamfir C. (2004). *O analiză critică a tranziției. Ce va fi „după”*, Ed. Polirom: Iași.